

SERMO IN ANNUNTIATIONEM DEIPARAE ¹

PG
28, 912

3. Τίνα δὲ καὶ τὰ ἀρτίως παραναγνωσθέντα, καιρὸς λοιπὸν ἐπιζητῆσαι. Ποῖα ταῦτα; Τὰ ὑπὸ τοῦ Γαβριὴλ μηνυθέντα, καὶ ὑπὸ τῆς Παρθένου πιστευθέντα, καὶ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος προδιδασθέντα, καὶ ὑπὸ τοῦ Κυρίου θησαυρισθέντα, καὶ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς σφραγισθέντα, καὶ ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν φυλαχθέντα. "Ηκουες ἀρτίως τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ λέγοντος· «Ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἥ ὄνομα Ναζαρέτ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρί, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ». Ὡ μνηστρα ἄλλω μνηστευθέντα, καὶ ἄλλω κατεγγυηθέντα! ὦ μνηστρα χαρᾶς ἐμφανιστικά, καὶ ταραχῆς διαιρετικά! "Ηκουες ἀρτίως τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ λέγοντος· Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸν οἶκον ὁ ἄγγελος, ἡσπάσατο τὴν Παρθένον καὶ εἶπε· «Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. Ἡ δέ, ἰδοῦσα, διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῇ, ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος». Εἶδες τὴν χαρὰν τοῦ ἀγγέλου ταραχὴν ἐγείρουσαν; Οὐ μόνον δὲ ταραχὴν, ἀλλὰ καὶ διαλογισμούς, ἀλλὰ καὶ ἀμφιβολίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ παραπλήσια τούτων. Τὸ γὰρ ἄθροον τῆς ἀγγελικῆς εἰσόδου, καὶ τὸ ξένον τῆς ὕψεως, καὶ τὸ ἀσύνηθες τῆς συντυχίας, καὶ τὸ ὑπέρ-

1993

PG
28, 911

3. Nunc vero quaedam ex iam iam lectis disquirenda nobis sunt. Quenam illa? Quae a Gabriele annuntiata, et a Virgine credita, a Spiritu sancto promota, a Domino quasi thesaurus recondita, et a Patre obsignata, et a piis hominibus servata sunt. Audisti modo evangelistam Lucam dicentem: *In mense sexto, missus est angelus Gabriel in civitatem Galilaeae, cui nomen Nazaret, ad virginem desponsatam viro, cui nomen Ioseph.*² O sponsalia cum alio contracta, alii promissa! O sponsalia, quae gaudium exhibent, perturbationem sedant! Audisti modo Lucam evangelistam ita loquentem: *Ingressus domum angelus, Virginem salutavit ac dixit: Ave, gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. Quae cum vidisset, turbata est in sermone eius; et cogitabat apud seipsam qualis esset ista salutat.*³ Vidistin' salutationem angeli perturbationem excitare? Nec modo perturbationem, sed etiam cogitationes; imo dubitationem, atque his similia. Tacitus namque angeli ingressus, vultus insuetus, colloqui insolentia, magnitudo promissionis, inexpectatae vocis au-

1993

¹ Viri docti attribuunt Sermonem hunc *Timotheo Antiocheno* vel *Proclo* aut *Amphilochio Iconiensi* (cf. RPhTh, 541) vel *Timotheo Hierosol.* Cf. Qua II, 54.

² Lc. I, 26, 27.

³ Lc. I, 28, 29.

ογκον τῆς ἐπαγγελίας, καὶ τὸ ἀπροσδόκητον τῆς ἀκοῆς, εἰς δειλίαν ἐνέβαλε τὴν Παρθένον, τῇ ἐπινοίᾳ τῆς σωφροσύνης πᾶσαν φαύλην ἐπίνοιαν ἐκποδῶν ποιησαμένην. Διὸ καὶ ἐταράχθη, καὶ ταραχθεῖσα ἀτάραχος ἔμεινε. Τί ἐστὶ· Καὶ ταραχθεῖσα ἀτάραχος ἔμεινε; Ἄκουε συνετῶς. Ἦνίκα Γαβριὴλ ὁ ἄγγελος, ἀποστολικὴν διακονίαν πληρῶν, ἀψόφῳ ποδὶ ἐπὶ τὸν παρθενικὸν ἐχώρει κοιτῶνα· μόνη γὰρ παρῆν ἡ Παρθένος, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ μνηστευσαμένου διάγουσα· ἴστε πάντες σαφῶς καὶ πῶς ἐρυθριᾷ παρὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ συναλλαγματος ἡ Παρθένος κάτω τὰς ὄψεις φέρουσα, ἡρέμα λαλοῦσα, μὴ ἀνανεύουσα, πάσης σωφροσύνης ἐπιμελουμένη. Ἐν τούτοις ἰδὼν αὐτὴν ὁ ἄγγελος φησι πρὸς αὐτήν· « Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ », εἰ καὶ ἡγωνίσασας, καὶ ὥσπερ παρθένος τῆς σωφροσύνης ἐφρόντισας, μὴ καταδραμῶν ὁ μνηστὴρ σου καταψηφίσηταί σου τῆς εὐλαθείας. Τοῦτο γίνωσκε, Παρθένε, ὡς οὐδεμία σοι κοινωνία ἔσται πρὸς τὸν μνηστῆρά σου Ἰωσήφ. Ἐτερόν σε πρᾶγμα περιμένει, θεῖον, δεσποτικόν, ἄφραστον, ἀνερμήνευτον, λόγῳ παραστῆναι μὴ δυνάμενον. Δεσποτικὸς εὐρεθήσῃ σηκός, ἀπειρόγαμος ἀναδειχθήσῃ μήτηρ, τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς δεσπότην μέλλεις ὑποδέχεσθαι, ἀδιάφθορον τόκον κυοφοροῦσα. « Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ », στήριζόν σου τὸν λογισμὸν, νεύρωσόν σου τὴν ψυχὴν, ἔδρασόν σου τὴν καρδίαν. Μὴ μιμήσῃ τὸν Ζαχαρίαν, μὴ ἀμφιδόλης, ὡς ἐκεῖνος, σὺ τῶν γυναικῶν τὸ καύχημα· σὺ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ τὸ ἀναλλίαμα· σὺ τῶν ἐθνῶν τὸ ἐγκαλλώπισμα· σὺ τῆς γαοῆς τὸ ῥίζωμα·

ditus, Virginem coniecit in metum, quae cogitatione temperantis animi omnem pravam abiecit cogitationem. Quamobrem turbata est, atque turbata imperturbata permansit. Quid est illud, atque turbata, imperturbata permansit? Studiose audi. Cum Gabriel angelus ut missionis suae ministerium impleret, nullo excitato pedum strepitu virginale cubiculum adiit; sola quippe Virgo erat in sponsi sui domo. Nostis porro cuncti quo pacto erubescat virgo sub initium initi nuptiarum pacti, inclinato vultu, demissa loquens voce, nullum exhibens nutum, nullam non gerens temperantiae sollicitudinem. Cum sic affectam videret angelus, ait illi: *Ne timeas, Maria*, tametsi anxia, et utpote virgo, temperantiae sollicita fuisti, ne irruens sponsus tuus, tuae vim afferret verecundiae. Illud scias velim, o Virgo, nullum fore tibi cum sponso tuo Ioseph congressum. Aliud te negotium exspectat, divinum, dominicum, ineffabile, inexplicabile, quod sermone enarrari nequeat. Dominicum futura es habitaculum; mater, nuptialis expers tori praedicaberis; coeli terraeque Dominum susceptura es, incorruptum gestatura fetum. *Ne timeas, Maria*, tuam firma cogitationem, animam corrobora, cor confirma. Ne imitere Zachariam: ne, quemadmodum ille, dubitaveris, tu quae mulierum gloria es; tu Israëlitici populi exsultatio: tu gentium or-

- *913 * σὺ τῆς εὐλογίας τὸ φυτούργημα. Σὺ εὖρες χάριν παρὰ τῷ Θεῷ παρὰ πάσας τὰς παρθένους. Καὶ « ἰδοὺ συλλήψῃ Υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται ». Τούτων σοι τῶν ἀγαθῶν ἤκω μηνυτῆς ὑπάρχων, εἰ καὶ ἔξω φύσεως τὰ λεγόμενα· ἀλλ' ὅμως παρὰ τῷ φυσιουργῷ πάσης τῆς κτίσεως οὐδὲν σκολιὸν ἢ στραγγαλιῶδες, ἀλλὰ πάντα εὐθέα καὶ πρὸς εὐχέρειαν βλέποντα. Ἐν ταύταις ταῖς ἐπαγγελίαις ἡ Παρθένος σαγηνευθεῖσα, καὶ πάσης φάυλης ἐπινοίας ἀπαλλαγεῖσα, οὐκέτι ὡς ἀπαρῥήσιastos ἐσιώπα, λέγουσα πρὸς τὸν ἄγγελον· « Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ὅτι ἄνδρα οὐ γινώσκω; » Τί μου καὶ τὴν καρδίαν θροεῖς, καὶ τὴν ἀκοὴν ξενοφωνεῖς; Τί τὸ μὴ ἀκουσθὲν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος διαγγέλλεις; ἔγκυος εὐρεθήσομαι, καὶ ἄνδρὸς πεῖραν οὐ λήψομαι; « Πῶς ἔσται μοι τοῦτο; ». Μήτηρ ὀνομασθήσομαι, καὶ μητρικῶν ὠδίνων ἔξω γενήσομαι; « Πῶς ἔσται μοι τοῦτο; » Μαζὸν ἐπιδώσω, καὶ σπάργανα συσφίγξω, καὶ παῖδα γαλακτοτροφήσω, καὶ τί τὸ ἐν ἐμοὶ οὐ γινώσκω; « Πῶς ἔσται μοι τοῦτο; » λέγε μοι τὴν εὐλογον αἰτίαν, ἵνα γνῶσω τὴν ἀμφίβολον κυοφορίαν. Ξένον τῆς Εὐας ἡ γέννησις, ἀλλ' ὅμως ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη· καὶ ἔσχε τὸ αἷτιον ὅθεν ἐγνωρίσθη τὸ φύραμα, ὅτι ἐκ αὐτοῦ ἡ αὐτῷ ληφθεῖσα, καὶ ὁ ἴδιος τῷ

- namentum, tu gaudii radix, tu benedictionis plantatio. Tu prae omnibus virginibus invenisti gratiam apud Deum. Et ecce concipies filium, et vocabis nomen eius Iesum. Hic * erit magnus et Filius Altissimi vocabitur.¹ Horum tibi bonorum nuntius accedo, etiamsi extra naturam sint quae dico; attamen a conditore totius rerum naturae nihil obliquum, nihil tortuosum; sed recta omnia, et suavem atque planum ordinem spectantia. His capta promissis Virgo, omni-que prava suspicione liberata, non ultra quasi diffisa tacuit, sed ait angelo: *Quomodo fiet mihi istud, quoniam virum non cognosco?*² Quid cor terres meum, auremque insolita voce attonitam reddis? Quid rem annuntias a saeculo non auditam? An praegnans inveniar, quin viri experimentum capiam? *Quomodo fiet mihi istud?* Mater vocabor, et maternis partus doloribus expers ero? *Quomodo fiet mihi istud?* Mammam praebebo, pannis involvam, puerum lactabo, cur quod me spectat non intelligam? *Quomodo fiet mihi istud?* Consentaneam profer mihi causam, ut obscuram illam uteri gestationem intelligam. Insolens fuit Evae generatio, attamen ex viro illa sumpta fuit:³ causaque fuit qua eiusmodi massae ratio cognosceretur, quoniam scilicet ex illo, quae pro illo, sumpta est: propriusque locus proprio

¹ Lc. I, 30-31.

² Lc. I, 34.

³ Gen. II, 23.

ιδίῳ ἀνεπληρώθη τόπος. Ξενοπρεπεστέρα δὲ τῆς Εὐας ἡ τοῦ Ἀδάμ γέννησις· ἀλλ' ὅμως καὶ αὕτη φανεροποιηθεῖσα, γραφῇ παρεδόθη, καὶ πῶς παραχρῆμα γέγονε σαφῶς ἐγνωρίσθη, ὅτι ἀπὸ τῆς γῆς χοῦν λαβὼν ὁ δημιουργός, θεόμορφον ζῶον κατεσκεύασε τὸν πρωτόπλαστον. Ὡς ἐκεῖνα γνώριμα, καὶ τοῦτο σαφῆνισον· ἐπειδὴ τὸ προλεχθέν μοι παρὰ σοῦ ὑπερηκόντισε τὰ λεχθέντα· « Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; » Ὁ δὲ Γαβριὴλ πρὸς τὴν Παρθένον· Πῶς ἔσται σοι τοῦτο; Παρ' ἐμοῦ τὸν τρόπον ζητεῖς, Παρθένε, μαθεῖν; Μὴ δύναιται δοῦλος σκοπὸν εἰδέναι δεσπότη; Πῶς ἔσται σοι τοῦτο; Μηνυτὴς ἀπεστάλην, οὐχ ἐρμηνευτῆς. « Τίς ἐγὼ νοῦν Κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; » Ἄ ἀκούω λαλῶ, οὐδὲν ἴδιον πλάττω. Πῶς ἔσται σοι τοῦτο; Τὸ πῶς ἐπὶ Θεοῦ μὴ ζήτηι. Πῶς ἔσται σοι τοῦτο; Ὡς Ἡσαΐας προηγόρευσε φάσκων· « Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει »· τὸ ἔξειν σε προηγόρευσεν, ἐγὼ δὲ λέγω σοι, ὅτι « τέξεις υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν »· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

loco repletus est. Insolentior Evae generatione Adami generatio; attamen illa scripto tradita ac enarrata fuit, notumque est qua ratione repente facta sit. De accepto scilicet limo terrae Creator, animal deiforme, praeparavit, nempe primum parentem. Ut illa nota sunt, hoc item declara mihi, quandoquidem id quod ante dixisti mihi, illa alia longe superat: « Quomodo erit mihi istud, quoniam virum non cognosco? ». Tum Gabriel ad Virginem: Quomodo erit tibi istud? A me, Virgo, modum quaeris ediscere? An potest servus scopum nosse domini sui? Quomodo erit tibi illud? Nuntius, non interpres, missus sum. *Quis novit mentem Domini, aut quis consiliarius eius fuit?*¹ Quae audio loquor, nihil a me confingo. Quomodo erit tibi istud? Apud Deum ne quaeras quomodo. Quomodo erit tibi istud? Quemadmodum Isaias praenuntiavit dicens: *Ecce Virgo in utero habebit,*² te in utero habituram praedixit, ego autem dico tibi, quod *paries filium, et vocabis nomen eius Iesum*: ipsi gloria in saecula saeculorum. Amen.

¹ Isa. XL, 13.

² Isa. VII, 14.

SERMO IN ANNUNTIATIONEM DEIPARAE ¹

PG
28, 917

1. Τοὺς θείους ἱεροκήρυκας οὐ πρὸς τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀκροάσεως δεῖ ἀποδλέπειν· ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀπαιτουμένην δύναμιν, καὶ ὑπόθεσιν, καὶ αἰτίαν, ἣν ἐπιθεωροῦντας, προσῆκε καταστοχάζεσθαι τοῦ κηρύγματος. Διὸ καὶ νῦν ἐπὶ τὸ κήρυγμα τοῦ θείου Εὐαγγελίου τῆς Θεοτόκου καὶ Μητρὸς τοῦ Θεοῦ ἦγοντας ἡμᾶς, καὶ τοῦτο μέλλοντας ἀνακηρύττειν πρὸς συνέλευσιν τῆς ἑορτῆς, ἀνάγκη, καθ' ὑπόθεσιν καὶ αἰτίαν τῆς ἀσάρκου καὶ ὑπερθέου Τριάδος, τὴν σάρκωσιν τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος ἀνατιθέναι. Ἐὰν γὰρ μὴ προδιαστελῇται τὰ περὶ Τριάδος, τὰ περὶ τοῦ ἑνὸς σαρκωθέντος πῶς ἐξέλθωμεν; Οὐκοῦν δέον, ἐκείθεν ἐπαναγαγόντας τὸν λόγον, μετέρχεσθαι εἰς τὰ κατὰ τὴν σάρκωσιν, καὶ οὕτως τὰ κατὰ τὸν εὐαγγελισμὸν ἐπακοῦειν. Καὶ πρότερον ἐπισημαινόμενοι, ὑπαναμιμνήσκομεν, ὅτι μία τῶν δεσποτικῶν πρώτῃ τε καὶ πάνσεπτος ἑορτῇ, κατὰ τὴν τῶν πραγμάτων τάξιν καὶ σύνταξιν τῶν ὑποκειμένων ἐν τοῖς κατὰ Χριστὸν κηρύγμασιν, ὑπάρχουσα, τοῦ θείου εὐαγγελισμοῦ κλητὴ ἁγία ἡμέρα, περὶ τῆς ἐξ οὐρανοῦ καταβάσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ κατασκευάζει τὸ κήρυγμα. Καὶ γὰρ κατελθόντα αὐτὸν ἐκ τῶν οὐρανῶν πιστεύομεν, καθὼς καὶ ἀνελθόντα διομολογοῦμεν. Δέον τοίνυν, ἐπειλημμέ-

1994

PG
28, 918

1. Divos sacrarum rerum praecones, non infirmitatem auditorum spectare oportet; sed requisitam vim, argumentum et causam: quam prae oculis habentes, de praedicatione coniecturam facere convenit. Quare etiam nunc ad praedicationem divini Evangelii de Deipara, ac matre Dei nos conferentes, concionaturi ad conventum festivitatis huius, necessarium est ut in argumenta incorporeae et divinissimae Trinitatis, incarnationem unius ex Personis eiusdem Trinitatis in medium proponamus. Nisi enim distincte de Trinitate actum fuerit, quae ad unam personam incarnatam pertinent, quomodo expendi poterunt? Quamobrem par est ut inde orsi, transeamus ad ea quae Incarnationem spectant, atque ita de Annuntiatione consequenter verba faciamus. Ac primum quidem illud memoriae subiiciendum duximus, unam ex Dominicis festivitatem, maxime venerandam, et primam ordine rerum pertractandarum in praedicationibus quae Christum respiciunt, quae divinae Annuntiationis sancta dies nuncupatur, descensum Filii Dei ex coelo denuntiare. Nos enim eum de coelo descendisse credimus, ut et eundem ascendisse confitemur. Oportet igitur nos divina praedicatione institutos, inde

1994

¹ BARONIUS attribuit Sermonem hunc *Anastasio Antiocheno*. Alii docti Auctores negant. JUGIE eum attribuit *Anonymo*, saec. VII vel VIII. Cf. Qua II, 54.

νοὺς τοῦ θεοῦ κηρύγματος, ἐκεῖθεν ἄρξασθαι, ὅθεν καὶ διαστέλλεσθαι δυνήσεται τὰ λεγόμενα.

1995

7. Ἐν τούτοις οὖν διακηρύττοντες τὸ θεῖον τῆς σαρκώσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως μυστήριον, ἀποβαλλόμεθα τὰς τῶν αἵρετικῶν βλασφημίας, καθ' ἃς καὶ βεβυθισμένους αὐτοὺς καταλιμπάνοντες, μετερχόμεθα εἰς τὰ παρὰ τοῦ εὐαγγελιστοῦ καθιστορούμενα περὶ τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου καὶ Μητρὸς τοῦ Θεοῦ· καὶ ὡς ἔχει συντάξεως, διεξοδικώτερον ἀκουσόμεθα. Σημειούμεθα δὴ οὖν, ὅτι κατὰ καιρὸν εὐδοκίας τοῦ πατρικοῦ θελήματος ἐπὶ συμπληρώσει τῶν ἐβδομήκοντα ἐβδομάδων Δανιὴλ τοῦ προφήτου, μετὰ τὸ οἰκοδομηθῆναι Ἱερουσαλήμ, ἐν τῷ ἐπιστρέψαι τὴν αἰχμαλωσίαν Ἰουδα ἀπὸ Βαβυλῶνος, διὰ Σαλαθιὴλ καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδέκ, ἀρχιερέων τότε γενομένων κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν τετρακοσίων ἐνενήκοντα ἐτῶν, κατ' ἐφημερίαν ἱεραρχίας αὐτοῦ, εἰσῆλθε Ζαχαρίας εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ θυμιάσαι· καὶ ὥφθη αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ εὐαγγελίζεται αὐτῷ περὶ Ἰωάννου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς συλλήψεται Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ τέξεται τὸν Βαπτιστὴν καὶ πρόδρομον τοῦ Χριστοῦ. Καὶ δὴ τῆς συλλήψεως γενομένης, τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ τῆς ἐν γαστρὶ κυοφορίας Ἐλισάβετ, ἐξαποστέλλεται ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ παρὰ Θεοῦ, εἰς Ναζαρέτ πόλιν τῆς Γαλιλαίας πρὸς τὴν Παρθένον Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγελος, ἡσπάζετο ταύτην λέγων· * «Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ».

PG
28, 925

*928

ordiri sermonem, unde quae pertractanda nobis sunt, probe distingui poterunt.

1995

7. His igitur divinum praedicantes mysterium Incarnationis, abiicimus haereticorum blasphemias quibus illos demersos relinquentes, ad historiam evangelistae pertransimus, qua narrat ille Annuntiationem Deiparae et Dei Matris, et ut res ordine se habet explicatius audiamus. Hoc significamus igitur: quo tempore paternae voluntati placuit in consummatione septuaginta hebdomadum Danielis prophetae post instaurationem Ierosolymae, in reditu Iudae ex captivitate Babylonica, per Salathielem et Iesum filium Iosedec tunc sacerdotes, in consummatione quadringentorum nonaginta annorum; Zacharias secundum vicem sacerdotii sui ingressus est in templum Dei ad incensum offerendum, apparuitque illi angelus Domini ad dexteram altaris, annuntiavitque illi de Ioanne filio suo, quo conceptura esset uxor sua Elisabet, et paritura Baptistam et praecursorem Christi. Ac conceptione peracta, mense sexto praegnantis Elisabet, mittitur archangelus Gabriel a Deo in urbem Nazaret Galilaeae ad virginem Mariam. Et ingressus angelus ad illam salutavit eam, dicens: *Ave, gratia plena, Dominus tecum*.¹ Etiam

PG
28, 926

¹ Lc. I, 28.

Κάνταῦθα πάλιν θεωροῦμεν, ὅτι ἡ μὲν φωνὴ τοῦ ἀγγέλου, κατὰ προφορὰν πνεύματος ἀπηχήσεως αὐτοῦ διερμηνευομένη, οὐκ αὐτὴ δὲ ἦν ἡ τοῦ Υἱοῦ ὑπόστασις, οὐδὲ αὐτὴ γέγονε σάρξ· ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν φωνήν, ἑτέρα οὖσα κατὰ τὴν ὑπόστασιν ιδιότης τοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ ἅμα ἐπεφοίτησεν ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Παρθένου. Καὶ βλασφημοῦσιν οἱ λέγοντες, ὅτι αὐτὴ ἡ φωνὴ τοῦ ἀρχαγγέλου ἦν ἡ ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου. Διὸ καὶ ἐσημειώσαμεθα τὸν τόπον, ἀποβαλλόμενοι τῆς βλασφημίας τὴν κατάκρισιν.

PG
28, 928

8. Ἐτέρα τοίνυν παρὰ τὴν φωνὴν τοῦ ἀρχαγγέλου οὖσα ἡ ὑπόστασις τοῦ Λόγου καὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἅμα, ὡς προδιανοιχθείσης τῆς ἀκοῆς τῆς Παρθένου διὰ τῆς ἀρχαγγελικῆς φωνῆς, εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ἡ θεία τοῦ Υἱοῦ ὑπόστασις. Ὡς αὐτὴ μὲν ἡ Παρθένος οὐκ οἶδεν· οἶδε δὲ ὁ εἰσελθὼν, ὅπως εἰσῆλθε. Διὸ καί, ὡς μὴ εἰδυῖα τοῦ μυστηρίου τὴν ἔκδοσιν, ἅμα διαταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ τοῦ ἀγγέλου εἰπόντος· « Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ », καὶ διελογίζετο, ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος· ὅθεν καὶ ὑπολαβὼν ὁ ἀρχάγγελος, εἶπε πρὸς αὐτήν· « Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. Καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέ-

1996

hic animadvertimus vocem illam angeli secundum prolationem spiritus soni sui, significationem habere, nec tamen ipsam esse * Filii hypostasim, neque ipsam esse quae facta est caro: sed ad eam vocem, Verbi et Dei proprietatem, quae alia est secundum hypostasim, statim descendit in uterum Virginis: blasphemantque ii qui aiunt, ipsam archangeli vocem, fuisse hypostasim Dei Verbi. Ideoque blasphemiae damnationem repudiantes, locum annotavimus.

PG
28, 927

8. Cum diversa igitur esset a voce archangeli hypostasis Verbi et Filii Dei, apertis prius per archangeli vocem Virginis auribus, statim in illam introivit divina Filii hypostasis. Qua ratione autem, ne ipsa quidem Virgo cognovit: novit vero qui ingressus est qua ratione sit ingressus. Quare ut ignorans mysterii eventum, statim perturbata est ad sermonem angeli dicentis: *Ave, gratia plena, Dominus tecum; et cogitabat qualis esset haec salutatio*;¹ quare respondens archangelus dixit ad illam: *Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum. Et ecce concipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur. Et dabit illi Dominus Deus thronum David patris eius, et regnabit in domo Iacob in saecula, et regni eius non erit finis*.² Ad haec item verba

1996

¹ Lc. I, 29.

² Lc. I, 30-33.

λος ». Ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸς ταῦτα ἔσθη διαπορούσα ἡ Παρθένος, καὶ ὡς πρὸς τὴν φύσιν ἀποβλέπουσα, καὶ κατὰ τὸν Ἰωσήφ διαλογιζομένη, ἀνθ' ὧν μεμνηστευμένη αὐτῷ ἦν, ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν ἄγγελον, καὶ φησι· « Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; » Καὶ ἐπεὶ περ, φησὶν, ὦ ἄγγελε, ἄνδρα οὐ γινώσκω, σὺ δὲ διὰ τοῦ, ἰδοῦ, δεικτικοῦ προσρήματος, λέγεις· « Ἰδοῦ συλλήψῃ », ὡς κατὰ χρόνον ἐνεστῶτα· πῶς ἔσται, οὐκ οἶδα. Ἀλλ' εἰπέ, ὦ ἄγγελε, καὶ διερμηνεύσον· « Πῶς ἔσται τοῦτο; » Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῇ· « Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύνამις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι ». Οὗτος, φησὶν, ὁ τρόπος τῆς συλλήψεως, οὕτως συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, Πνεύματος ἁγίου ἐπερχομένου σοι, καὶ δυνάμειος Ὑψίστου ἐπισκιάζουσης σοι. « Διό, φησί, καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται ». Ἡ δὲ καὶ ἔτι διαπορούσα, πλὴν ἐπευχομένη ἑαυτῇ, φησί· « Γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου ». Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος. Ἐπισημαίνεται γὰρ τοῦτο ὁ εὐαγγελιστής, ὅτι ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος, ἵνα μὴ καταλείψῃ ἀφορμὴν τοῖς ἐθέλουσι λέγειν, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄγγελος ἐνοικήσας ἐν τῇ Παρθένῳ ἐσαρκώθη, οὐδὲ ὅτι ὁ λόγος αὐτοῦ κατὰ προφορὰν ἀπηχίσεως ἐνήργησε τὴν ἐνανθρώπησιν· ἀλλ' ὅτι ἀπελθόντος τοῦ ἀγγέλου ἐπῆλθεν ἐπὶ τὴν Παρθένον τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἐπεσκίασεν αὐτῇ ἡ δύνამις Ὑψίστου· καὶ οὕτως ὕστερον ἐτελέσθη τὸ σωτήριον κῆρυμα. Ὑπὲρ ὧν καὶ αὐθις

stetit haesitans Virgo, utpote ad naturam respiciens, et de Iosepho cui desponsata erat cogitans, angeloque sic reponit: *Quomodo fiet mihi istud, quoniam virum non cognosco?*¹ Quandoquidem, ait, o angele, virum non cognosco, tu vero per illud, ecce, quod est adverbium demonstrandi, ais, *Ecce concipies*, quasi tempus instet; ignoro quomodo istud fiet. Sed, o angele, tu, dicito, tu interpretare *quomodo fiet istud*. Respondens autem angelus, dixit ei: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi.*² Haec est, ait, concipiendi ratio: ita concipies in utero, Spiritu sancto in te superveniente, et virtute Altissimi te obumbrante. *Ideoque*, ait, *et quod nascetur sanctum, Filius Altissimi vocabitur.*³ Illa vero adhuc haesitans, verum sibi haec optans, ait: *Fiat mihi secundum verbum tuum.*⁴ Et discessit ab ea angelus. Nam evangelista significat angelum ab ea discessisse, ne occasionem iis relinqueret, qui dicere vellent, ipsum angelum in Virgine habitantem incarnatum fuisse, aut verbum angeli secundum prolationem soni, Incarnationem operatum fuisse. Sed indicat, abscedente angelo Spiritum sanctum in Virginem supervenisse, et virtutem Altissimi obumbrasse illi: atque ita demum

¹ Lc. I, 34.

² Lc. I, 35.

³ Ibid.

⁴ Lc. I, 38.

χρὴ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἐπιστῆσαι, καὶ ἐπισκέψασθαι, πῶς εἴρηται πρὸς τὴν Παρθένον· « Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι ». *929 Ἄρα γὰρ ὥσπερ * καὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους ἔλεγε Χριστός· « Ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους », ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς; ἐπίσης γὰρ ἡ ἐπαγγελία, καὶ ἐκ τοῦ Ἰσου τρόπου λαμβάνεσθαι δύναται, ἐπεὶ περ καὶ ἐνταῦθα δύναμιν ἐξ Ὑψίστου ἐπελεύσεσθαι ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ Πνεύματος ἁγίου παρουσίαν. Τί οὖν; ἄρα ὡς πρὸς τοὺς ἀποστόλους τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ δύναμις τοῦ Ὑψίστου ἐπήγγελλται, οὕτως καὶ πρὸς τὴν Παρθένον;

PG 28, 929 9. Καὶ εἰ μὲν οὕτως ὥσπερ καὶ εἰς τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἡ δύναμις τοῦ Ὑψίστου καὶ ἡ ἐπέλευσις τοῦ Πνεύματος γέγονε, καὶ ἐν τοῖς ἀποστόλοις οὐ παρηκολούθησε σάρκωσις· δῆλον, ὅτι οὔτε ἐν τῇ Παρθένῳ ἡ δύναμις ἐσαρκώθη, οὔτε τὸ Πνεῦμα ἐνηθρώπησεν, εἰ καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς κατὰ κοινολογίαν θεολογίας λέγεται δύναμις Ὑψίστου. Ἄλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς ἀποστόλοις ἡ δύναμις πρὸς τὸ δύνασθαι κατὰ πάσης ἀντικειμένης δυνάμεως ἐγένετο, καὶ ἡ ἐπέλευσις τοῦ Πνεύματος καθ' ὅλα τὰ οὐσιωδῶς προσόντα αὐτῷ, ἐνεργοῦσα ἐν πᾶσι σημείοις, καὶ τέρασι, καὶ δυνάμεσι, πρὸς βεβαίωσιν καὶ πίστωσιν τῆς Χριστοῦ ἐπαγγελίας· οὕτω καὶ ἐπὶ τῇ Παρθένῳ ἡ ἐπέλευσις τοῦ Πνεύματος ἐγένετο, ἐν πᾶσι τοῖς οὐσιωδῶς προσοῦσιν αὐτῷ κατὰ τὴν 1997

completum est sacrum puerperium. Quibus est iterum necessario insistendum, ac considerandum qua ratione ad Virginem dictum sit: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi*. Nunquid eodem modo quo ad apostolos aiebat Christus, *930 *Vos autem sedete in civitate Ierusalem, donec * induamini virtute ex alto*,¹ Spiritu sancto in vos superveniente? Aequalis quippe est promissio, et pari ratione accipi potest, quandoquidem hic quoque dicitur, virtutem ex Altissimo in apostolos adventuram, nec non Spiritus sancti praesentiam. Quid igitur? Num sicut apostolis spiritus et virtus Altissimi promittitur, ita quoque Virgini?

PG 28, 930 9. Quod si, ut in apostolis, virtus Altissimi et adventus Spiritus sancti fuit, et in apostolis non est incarnatio subsecuta, nec in Virgine igitur virtus est incarnata, neque Spiritus homo factus est, etiamsi Filius ipse iuxta communem theologiae usum dicatur virtus Altissimi. Sed sicut in apostolos ideo virtus advenit, ut vim illi haberent contra omnem adversariam potestatem, fuitque adventus Spiritus secundum omnia quae substantialiter in eo sunt, operans in omnibus signis et prodigiis et virtutibus ad confirmandam et asserendam Christi promissionem; ita et in Virgine fuit adventus Spiritus sancti, cum omnibus quae substantialiter in eo sunt ratione 1997

¹ Lc. XXIV, 49.

θεαρχίαν, χάριν ἐμποιοῦν, πρὸς τὸ ἐν πᾶσι χαίρειν αὐτήν. Ἐπείπερ καὶ διὰ τοῦτο κεχαριτωμένη προσωνομάσθη, διὰ τὸ ἐν πάσαις χάρισι ταῖς διὰ τοῦ Πνεύματος ἐμπεπλῆσθαι αὐτήν· καὶ δύναμιν Ὑψίστου ἐπεσκιάζειν αὐτῇ, καὶ ἔχειν ἐν παντὶ χρόνῳ τῷ κατὰ τὴν σύλληψιν, πεπίστευκα δὲ ὅτι καὶ μετὰ τὴν σύλληψιν. Οὐδὲ γὰρ πρὸς καιρόν, ὥς πείθομαι, τοῦτο ἐγένετο ἐν τῇ Παρθένῳ, ἀλλ' ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ τότε, καὶ νῦν, καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς ἐπισκιάζουσιν αὐτῇ ἔχουσα τὴν δύναμιν τοῦ Ὑψίστου ἢ Παρθένος, καὶ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπερχομένην αὐτῇ· ἵνα κεχαριτωμένη μένη. Οὕτω γὰρ διανοοῦμεθα περὶ τούτου· Ἦσαν αὐτῇ πάντα κεχαριτωμένα διὰ τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς τοῦ Ὑψίστου δυνάμεως· καὶ οὐχ, ὥς οἱ αἵρετικοὶ φασιν, ὅτι ἐνέργειά τις παρὰ τοῦ Πνεύματος ἐγένετο ἐν τῇ Παρθένῳ, τοῦ τελεσθῆναι τὴν σάρκωσιν. Κἂν γὰρ ἄνευ σπορᾶς, οὐχ οὕτω φαμέν, ὅτι κατὰ τὴν διαίρεσιν τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος διαιροῦντος ἰδίᾳ, καθὼς βούλεται, διεπλάσθη σάρξ, παρὰ τὴν ὑπόστασιν τὴν ἐξειδιάζουσιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, μὴ γένοιτο! τοῦτο γὰρ τὸ οὕτω φρονεῖν Παύλου τοῦ Σαμοσατέως ἐστὶ, καὶ τῶν λοιπῶν αἵρετικῶν· ἀλλ' οὕτω λέγομεν κατὰ τὴν τῶν ὀρθοδόξων δογματικῶν ὀρθότητα, ὅτι δυνάμεως καὶ Πνεύματος ἐπλήσθη ἡ Παρθένος. Πρὸς ἁγιασμόν μέντοι τῆς σαρκὸς αὐτῆς, καὶ πρὸς τὸ δύνασθαι φέρειν τὸ σωτήριον κῆρυγμα, οὕτως ἀκολούθως αὐτῇ ἡ θεία τοῦ Λόγου ὑπόστασις, ἐνσκηνώσασα ἐν αὐτῇ, ἐσαρκώθη καὶ ἐνηνθρώπησεν· οὐ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ, ἀλλ'

divini principatus, gratiam illi tribuens, ut in omnibus illa gauderet. Siquidem eo gratia plena vocata est quod omnibus per Spiritum gratiis repleta esset, et quod virtus Altissimi obumbraret ipsi; quodque id haberet toto conceptionis tempore, imo, ut credo, etiam post conceptionem. Neque enim arbitror ad tempus in Virgine factum illud esse, sed omni tempore, et tum, et iam, et in perpetuum habet Virgo obumbrantem sibi virtutem Altissimi, et Spiritum in se supervenientem; nimirum ut gratia plena maneat. Hoc enim pacto ea de re cogitamus: erant ei omnia gratia plena per Spiritum sanctum, et per virtutem Altissimi. Neque, ut aiunt haeretici, aliqua ἐνέργεια a Spiritu sancto facta est in Virgine, ut compleretur incarnatio. Etsi enim absque semine, non dicimus tamen, per divisionem gratiarum Spiritus dividendis singulis prout vult, efformatam fuisse carnem circa propriam Filii Dei hypostasin, absit! Eiusmodi enim sententia, Pauli Samosatani et reliquorum haeticorum est; sed ita dicimus secundum orthodoxorum dogmatum puritatem: quod virtute et Spiritu sancto repleta sit Virgo, cum ad sanctificationem carnis suae, tum ut posset gestare salutarem fetum. Hoc pacto igitur ipsa divina Verbi hypostasis, in Virgine inhabitans, incarnata est et humanitatem assumpsit: non virtute et operatione, sed hy-

ὑποστάσει, καθ' ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, αὐτὴ ἡ ἀρχίθεος καὶ ὑπερ-
ἀρχιος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ὑπόστασις ἐσαρκώθη καὶ ἐνηνθρώπησε.

932

10. Ἐπῆλθε τοίνυν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ τὴν Παρθένον, καὶ ἡγίασεν
αὐτήν, ὥς καὶ ἐν Ψαλμοῖς φησι τὸ Πνεῦμα· «Ἠγιάσατο σκῆνωμα αὐτοῦ ὁ
Ἵψιστος», καὶ ἐπεσκίασεν ἡ δύναμις τοῦ Ἵψίστου, δυναμώσασα αὐτήν, καὶ
σκιᾶς θείας ἐμφανείας ἐμποιήσασα, ἵνα ἔνθεν τυπουμένη ἰδεῖν δύνηται, καθ'
ὅσον δύναται ἰδεῖν, τὸν ἐν αὐτῇ κυοφορούμενον ἀνείδεον Θεόν. Μηδὲ γὰρ
ὑποληπτέον, ὅτι καθ' ἀπλὴν τῆς φύσεως ιδιότητα ἰδεῖν ἡδύνατο τὸν ἐν αὐτῇ
ἐνσκηνώσαντα Θεὸν ἡ Παρθένος (τοῦτο γὰρ οὔτε αὐτὴ ἡ ἔμψυχος, λογικὴ
τε καὶ νοερὰ σάρκωσις ἰδεῖν ἡδύνατο)· ἀλλὰ κατὰ τὸ δυνατόν, ὥς ἐπισκια-
ζούσης αὐτῆς τῆς τοῦ Ἵψίστου δυνάμεως, καὶ οἷον σκιᾶς ἐμποιούσης πρὸς
τὸ ἰδεῖν τὸν ἐνσκηνοῦντα Θεόν. Καὶ ὥσπερ ἡμεῖς αὐτοὶ ψυχὴν ἐνσκηνοῦσαν
ἐν τῇ σαρκὶ ἡμῶν ἔχοντες, οὐχ ὥς ἔστιν ἡ ψυχὴ ἰδεῖν αὐτὴν δυνάμεθα, ἀλλ'
οἷον σκιᾶς αὐτῆς καὶ τύπους ἀπὸ τῶν δυνάμεων αὐτῆς καὶ τῶν ἐνεργειῶν
τοιοῦτο ἢ τε Παρθένος, καὶ αὐτὴ ἡ λογικὴ καὶ νοερὰ ψυχὴ ἰδεῖν ἡδύνατο,
καὶ νῦν δὲ δύναται ἐκ τῶν ἐνδιδομένων αὐτῇ δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν. Καὶ
κατὰ τοῦτον μᾶλλον ἀναλογεῖ λόγον, ὅτι ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ
κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. Κατ' εἰκόνα γὰρ καὶ ὁμοίωσιν τῆς τοιαύ-

postasi, secundum totam plenitudinem Divinitatis, ipsa quae ab
initio et ultra initium Deus est Filii Dei hypostasis, incarnata est et
humanitatem assumpsit.

931

10. Supervenit igitur Spiritus sanctus in Virginem et sanctifi-
cavit illam, ut in Psalmis ait Spiritus: *Sanctificavit tabernaculum
suum Altissimus*,¹ et obumbravit virtus Altissimi corroborans eam,
et divinae umbrae ostensionem inducens, ut hinc instituta videre
posset, quantum scilicet poterat videre, Deum formae expertem in
ipsa gestatum. Neque enim suspicandum est Virginem secundum
simplicem naturae proprietatem Deum in se habitantem videre
potuisse (cum ne ipsa quidem animalis, rationalis et spiritualis in-
carnatio id videre potuerit); sed pro viribus, utpote obumbrante ipsa
Altissimi virtute, et quasi umbram faciente, ut videret, quatenus
poterat, inhabitantem Deum. Et quemadmodum nos habentes ani-
mam in carne nostra inhabitantem, eam ut in se est non possumus
videre, sed quasi umbras quasdam et formas a viribus et operatio-
nibus eius; tale quiddam tum Virgo, tum ipsa rationalis et intelli-
gens anima videre potuit, iamque potest per traditas sibi facultates
atque vires. Atque secundum hanc rationem potius res pertractanda
est, quod fecerit Dominus hominem, et ad imaginem Dei fecerit
ipsum. Nam ad imaginem et similitudinem huiusmodi incarnationis

¹ Ps. XLV, 5.

της σαρκώσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον· ἵνα, ἐν αὐτῷ φέρων τὸ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν, μὴ ἀμφίβολον ἔχῃ τὰ ἐπὶ τῆς τοιαύτης σαρκώσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως· σαρκώσεως γὰρ καὶ ἐνανθρωπήσεως· καὶ γε καὶ συνεκφράσει προσηγορίαν κηρύττομεν, καὶ οὐ μόνον σάρκωσιν καταγγέλλομεν, ἀλλὰ καὶ ἐνανθρώπησιν· ἵνα μὴ δοκῇ τοῖς ἀθέοις αἰρετικοῖς ἄψυχον καὶ ἄνουν καὶ ἄλογον σάρκωσιν δογματίζειν ἡμᾶς, ἀλλὰ διὰ τοῦ λέγειν σάρκωσιν καὶ ἐνανθρώπησιν, τὴν τε σάρκα πιστεύειν ἡμᾶς, τὴν τε ψυχὴν λογικὴν τε καὶ νοερὰν διασημαίνοντας. Διὸ καὶ τοὺς λέγοντας μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, καὶ μὴ ἐπιφέροντας ἐψυχωμένην, λογικὴν τε καὶ νοερὰν, οὐ πάνυ ἀποδεχόμεθα, πλὴν ἐπιλυομένους καὶ ἐν δόγμασιν ἀνατιθέντας τὴν ἐρμηνείαν τῆς ῥήσεως. Τὸ γὰρ καὶ πρῶην ἀπλάστως ἐρρήθη ὑπὸ τινων, ἀλλ' ἐκακουργήθη ὕστερον, πονηρευομένων τῶν αἰρετικῶν κατὰ τὴν ῥῆσιν.

11. Ἀγιασθεῖσα τοίνυν τῇ ἐπελεύσει τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡ Παρθένος, καὶ δυναμωθεῖσα ἐκ τῆς τοῦ Ὑψίστου δυνάμεως, κυφορεῖ τὸν κατὰ τὴν ἐξειδιάζουσιν αὐτοῦ ὑπόστασιν Ὑῖον τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν μίαν αὐτοῦ τῆς θεότητος φύσιν· καὶ τίττει τοῦτον σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα κατὰ τὴν τῶν δύο φύσεων ιδιότητα· ἐκ δύο καὶ ἐν δύο δογματιζόμενον ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως· οὐ θεοφόρον ἄνθρωπον, ἀλλὰ σαρκοφόρον Θεόν. Μὴ γὰρ, ὡς πάλιν εἶπεῖν, οὕτω ταῦτα νοήσαντες οἱ αἰρετικοί, ἀλλ' οἷον εἴρηται,

et assumptae humanitatis fecit Deus hominem; ut in se gestans illam imaginem et similitudinem, ne dubitaret de eiusmodi incarnatione et assumpta humanitate; incarnationem, inquam, et assumptam humanitatem, nam eam una duplici voce appellamus, nec solum incarnationem praedicamus, sed etiam assumptam humanitatem; ne impiis haereticis videatur nos mente et ratione carentem praedicare incarnationem; sed dicendo incarnationem et assumptam humanitatem, nos et carnem credere, et animam rationalem et intelligentem significare. Ideoque eos qui dicunt unam Dei Verbi naturam incarnatam, neque addunt animatam, rationalem et intelligentem, non admodum recipimus, nisi exponant, et dogmatibus adiciant dicti interpretationem. Illud enim, prius simpliciter dictum a quibusdam, postmodum in pravam sententiam deductum est, haereticis vocem illam depravantibus.

11. Sanctificata igitur Spiritus sancti adventu Virgo, et corroborata virtute Altissimi, grvida eum gestat qui secundum propriam suam hypostasim Filius Dei est, secundum unam deitatis suae naturam: paritque eum incarnatum et hominem factum iuxta duarum naturarum proprietatem: qui ex duobus et in duobus praedicatur, absque confusione, mutatione et divisione: non deiferum hominem, sed hominem carnem gestantem. Neque enim, ut iterum dicamus,

*933 κατ' ἐνέργειαν Πνεύματος καὶ δυνάμεως Ὑψίστου γενομένην τὴν ἐν Παρ-
θένῳ κυοφορίαν, θεοφόρον ἄνθρωπον τὸν ἐκ τῆς * Παρθένου ἐδογματίσαν·
πεφορημένην θείαν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος, ἐνεργήσαντα
ἐναντίον Φαραὼ καὶ πάντων τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. Ὅθεν καὶ προσλαμβάνουσι
τὰς παρὰ τοῦ κορυφαίου φωνάς, δημηγοροῦντος ἐν ταῖς Πράξεσι περὶ Χρι-
στοῦ, καὶ αὐτοῦ μὲν ὀρθῶς λέγοντος, οὗτοι δὲ στρεβλῶς καὶ πονηρῶς ἐκλαμ-
βάνοντες, ἀνθ' ὧν καὶ φησιν· « Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ, ὃν ἔχρισεν ὁ Θεὸς
Πνεύματι ἁγίῳ »· τοιοῦτον λέγοντες, ὅτι ἐν γαστρὶ τῆς Παρθένου ἐπλασεν
ὁ Θεὸς ἄνθρωπον ἄνευ σπορᾶς, ἐνεργείᾳ τοῦ Πνεύματος, καὶ ἔχρισεν αὐτὸν
δύναμιν Ὑψίστου, ὡς καὶ ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως παρὰ τοὺς μετόχους αὐτοῦ,
γέγραπται.

PG 28, 933 12. Κάντεῦθεν σημειωτέον, ὅτι πρῶτον ὁ Υἱὸς παρὰ τοῦ Πατρὸς πέμ- 1998
πεται, καὶ τότε γίνεται ἐκ γυναικός, οὐ πρῶτον γίνεται, καὶ ἐκ τότε πέμπε-
ται· ἀλλὰ πρῶτον πέμπεται, καὶ τότε γίνεται ἐκ γυναικός.

PG 28, 936 13. [...] « Καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος τὸν θρόνον Δαβίδ », οὐκ ἐπεσημή- 1999
νατο, ἐφ' ᾧ στηρίζαι ἢ βεβαιῶσαι· ἀλλ' ἀπολύτως λέγει· « καὶ δώσει ».
Κάντεῦθεν χρὴ ἐκ τῶν κατ' ἐνέργειαν ἀποτελεσθέντων ἐπιλύσασθαι τὸ ἄπο-
ρον· ὅτι τὸ « δώσει » εἴρηται, ἐφ' ᾧ μεταστήσαι τοῦτον τὸν θρόνον, ὡς καὶ

hoc pacto intelligunt haeretici, sed prout dictum est, secundum
efficaciam Spiritus et virtutis Altissimi, uterum gestasse Virginem,
* Deiferumque hominem ex Virgine docuerunt esse gestatam Dei vir-
tutem et efficaciam Spiritus, qui operatus sit coram Pharaone et om-
nibus filiis Israël. Quapropter verba usurpant Principis apostolo-
rum praedicantis in Actibus de Christo, qui recte quidem locutus
est: at illi tortuose et maligne interpretati, cum ille dixerit: *Iesum
Nazarenum, quem unxit Deus Spiritu sancto*,¹ de ipso illi aiunt, quod
in utero Virginis efformaverit Deus hominem sine semine, opera-
tione Spiritus sancti, et unxerit eum virtute Altissimi, uti scriptum
est² oleo exsultationis prae consortibus eius.

PG 28, 934 12. Atque hinc notandum quod primum Filius a Patre mitta- 1998
tur, ac tum nascitur ex muliere, non primum nascitur et tunc mitti-
tur; sed primum mittitur, ac deinde nascitur ex muliere.

PG 28, 935 13. [...] *Et dabit illi Dominus thronum David*,³ nequaquam addi- 1999
disse, ut confirmaret et corroboraret; sed absolute, *et dabit*. Hinc
oportet ex iis quae re et opere completa sunt, difficultatem solvere.
Nam illud, *dabit*, dictum est, ita ut transtulerit regnum illud, ut ipse

¹ Act. X, 38.

² Ps. XLIV, 8.

³ Lc. I, 32.

αὐτὸς ὁ Χριστὸς διερμηνεύων ἔλεγε πρὸς Ἰουδαίους· « Διὰ τοῦτο ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς ». Οὐκοῦν λαβὼν ὁ Χριστὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ, μετέστησεν αὐτὸν καὶ ἔδωκε τοῖς ἁγίοις Χριστιανῶν βασιλεῦσι, ἐπαναστρέψαι τούτους ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ· καὶ παραδοὺς αὐτὸν εἰς ὀνειδισμὸν καὶ εἰς διαρπαγὴν, βασιλεύει ἐν Χριστιανοῖς εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος· οὐδὲ γὰρ λαῶ ἑτέρῳ ὑπολειφθήσεται, κατὰ τὰς ὁράσεις Δανιὴλ τοῦ προφήτου· ἀλλ' ἀνακηρύττουσιν αὐτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι, αὐτὸν διαρκῆ μέχρι τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας, καθ' ἣν ἐλευσόμενος, μένει βασιλεὺς εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Εἰ γὰρ γεννηθεὶς ἐκ τῆς Παρθένου, καὶ πάντα τελέσας τὰ κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θανάτου καὶ τοῦ σταυροῦ, ἀναστάς φησιν· « Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς »· ἤδη ἐκεῖθεν ἐβασίλευσε, καὶ ἀνακηρύττεται Χριστιανῶν βασιλεὺς· ὥς καὶ κατ' ἀρχὰς τῶν εὐχῶν συγκαλούμενοι ἀλλήλους, ἀνακράζουσι λέγοντες· Δεῦτε, προσκυνήσωμεν, καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ Χριστῷ τῷ βασιλεῖ ἡμῶν. Καὶ ἐρχόμενος *κατὰ τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ αὐτοῦ δευτέραν παρου- *937
σίαν, αὐτὸς μένει βασιλεὺς εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Καὶ ἐπεὶ αὐτὸς βασιλεὺς ἐστὶν ὁ ἐκ τῆς Παρθένου γεννηθεὶς,

Christus ad Iudaeos loquens interpretatus est: *Ideo auferetur a vobis regnum, et dabitur genti facienti fructus eius.*¹ Itaque accepto Christus regno Davidis, transtulit illud deditque sanctis Christianorum regibus, ut converteret eos ad domum Iacob, et traderet illam in opprobrium et in direptionem. Regnat in Christianos in saecula, et regni eius non erit finis. Neque enim alii populo relinquetur iuxta visiones Danielis prophetae; sed praedicant (prophetae) ipsum Christum regem esse, perseverantem usque ad secundum suum adventum: quo tempore cum venerit, rex manebit in saecula, et regni eius non erit finis. Cum enim natus ex Virgine omnia compleverit quae spectant oeconomiam mortis et crucis, et post resurrectionem dixerit: *Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra;*² iam inde regnavit, et Christianorum rex praedicatur: quemadmodum initio precum mutuo compellantes, clamare solent: Venite, adoremus et procidamus coram Christo Rege nostro. Et venturus in magno et illustri secundo adventu suo, ipse manebit rex in saecula, et regni eius non erit finis. Siquidem is * ipse qui ex Virgine natus est, rex *938

¹ Matth. XXI, 43.

² Matth. XXVIII, 18.

καὶ αὐτὸς Κύριος ὁ Θεός. Δι' αὐτὸν ἡ τεκοῦσα αὐτὸν βασίλισσα, καὶ Κυρία καὶ Θεοτόκος, κυρίως καὶ ἀληθῶς δογματίζεται.

PG
28, 937

14. Καὶ ἐφαρμόζεται κἀντεῦθεν λέγειν ὡς πρὸς αὐτὴν ἀφορῶντας ἡμᾶς, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ἐξ αὐτῆς τεχθέντα σαρκοφόρον Υἱὸν αὐτῆς· Νῦν « παρῆστη ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσω, περιβεβλημένη, πεποικιλμένη ». Καὶ γὰρ καθὰ γυνὴ ἐχρημάτισεν ἡ βασίλισσα, καὶ Κυρία, καὶ Μήτηρ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ γυναικεῖον αὐτῆς σχῆμα, καὶ νῦν ὡς βασίλισσα παρισταμένη ἐκ δεξιῶν τοῦ παμβασιλέως Υἱοῦ αὐτῆς, ἐν ἱματισμῷ διαχρύσω τῆς ἀφθαρσίας, περιβεβλημένη, πεποικιλμένη, ἱερολογεῖται· ἀνθ' ὧν μηδὲ καθ' ἀπλότητα πνευματικὴν, καὶ οἷον ἄσαρκον καὶ ἀσώματον παρίσταται, ἀλλὰ περιβεβλημένη μὲν κατὰ τὴν παναγεστάτην αὐτῆς σάρκα τὴν ἀφθαρσίαν καὶ ἀθανασίαν, καὶ πεποικιλμένη κατὰ τὰ ἐπερείδοντα αὐτῆς τὴν σάρκα παναγιώτατα ὅσῃ. Καὶ γὰρ καὶ ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῆς καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτῆς, ὡς ἐκ τοῦ πάλαι Ἀδάμ, ὁ νέος Ἀδάμ, κατ' ἀντιπρόσωπον πλάσας ἑαυτῷ τὴν ὡς πλευράν σάρκωσιν, φέρει αὐτὴν εἰς τὸ διηγεῖσθαι. Καὶ ἐντεῦθεν ἡ νέα Εὐα, Μήτηρ τῆς ζωῆς ὀνομαζομένη, μένει περιβεβλημένη, πεποικιλμένη, εἰς ἀπαρχὴν ζωῆς ἀθανάτου πάντων τῶν ζώντων. Εἰπωμεν τοίνυν καὶ αὖθις καὶ πάλιν καὶ αἰὶ καὶ διὰ παντός, ὡς πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα Κύριον καὶ Θεόν, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν βασίλισσαν Κυρίαν τε καὶ Θεοτόκον ἀποδιέποντες, κινή-

2000

est, et ipse Dominus Deus. Eiusque gratia, quae ipsum genuit, Regina, Domina et Deipara proprie ac vere praedicatur.

PG
28, 938

14. Hincque decet nos eam respicientes, nec non ex ea genitum carniferum filium, dicere: Nunc astitit a dextris tuis in vestitu deaurato, circumamicta, circumdata varietate.¹ Ut enim femina, Regina est atque Domina et Mater Dei: iamque ut regina astans a dextris omnium regis Filii sui, in vestitu deaurato incorruptionis et immortalitatis, circumamicta, varietate circumdata, sacris verbis celebratur; non quidem secundum simplicitatem spiritualem et quasi sine carne et corpore astat, sed circumamicta, secundum suam sanctissimam carnem, incorruptione et immortalitate, et circumdata varietate, secundum ossa eius sanctissima quae carnem ipsius fulciunt. Et enim ex carnibus et ossibus eius, quasi ex veteri Adamo, novus Adam incarnationem sibi quasi costam efformavit, gestatque illam in perpetuum. Atque hinc est quod nova Eva, Mater vitae nuncupata, manet circumamicta et circumdata varietate, ad primitias vitae immortalis omnium viventium. Dicamus igitur iterum atque iterum semper et in perpetuum, cum ad ipsum Regem Dominum et Deum, tum ad ipsam Reginam, Dominam et Deiparam respicien-

2000

¹ Ps. XLIV, 10.

σει θεωρίας τοῦ κατὰ νοῦν ἡμῶν διορατικοῦ ὀφθαλμοῦ· « Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσω, περιβεβλημένη, πεποικιμένη ». Καὶ δὴ ἄκουσον, θύγατερ Δαβὶδ καὶ Ἀβραάμ, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου εἰς τὴν δέησιν ἡμῶν, καὶ μὴ ἐπιλάβῃ τοῦ λαοῦ σου, μηδὲ ἡμῶν τοῦ οἴκου Πατρὸς σου. Πατέρες γάρ σου ἐσμέν κατὰ τὴν ἀναλογίαν, καὶ θυγάτηρ ἡμῶν κατὰ τὴν ἐξ ἡμῶν γέννησιν, καὶ πρέπον σοὶ ἐστὶν ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ γενομένην, βασιλίσσαν τε καὶ Κυρίαν, καὶ δέσποιναν, δι' αὐτὸν τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα βασιλέα καὶ Κύριον, καὶ Θεόν, καὶ δεσπότην, μνημονεύειν, παρεστῶσαν ἐπὶ τοῦ ἡμῖν μὲν φοβεροῦ, σοὶ δὲ τερπνοῦ, καὶ πάσας παρέχοντος χάριτας· ἀνθ' ὧν καὶ κεχαριτωμένη ὠνομάσθης, ὡς πάσης χαρᾶς ἀνάπλεως ἀναδειχθεῖσα, διὰ τῆς ἐπὶ σέ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπελεύσεως. Διὸ καὶ τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύοντες οἱ πλοῦσιοι τοῦ λαοῦ πεπλουτισμένοι τοιοῦτων καλῶν καὶ πνευματικῶν θεωρημάτων, περὶ σοῦ βοῶμεν· Μνήσθητι ἡμῶν, παναγία Παρθένε, καὶ μετὰ τὸ γεννῆσαι παρθένος μείνασα, καὶ ἀντίδος ἡμῖν ἀντὶ τῶν μικρῶν τούτων λογίων μεγάλας τὰς δωρεὰς ἀπὸ τοῦ πλούτου τῶν χαρισμάτων σου, κεχαριτωμένη· ὑπὲρ ὧν, καὶ ὡς ὑποκειμένων καὶ συστατικῶν διαφωνῶν, * διαφερόντως σοι πρὸς ἐγκώμιον, εἴ τις ἀρετὴ, καὶ εἴ τις ἔπαινος, προσάγεταί σοι παρ' ἡμῶν καὶ πάσης τῆς κτίσεως ὕμνος, τῇ κεχαριτωμένῃ, τῇ Κυρίᾳ, τῇ Μητρὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ κιθωτῇ τοῦ ἀγιασματος.

*939

tes, ex motu quodam contemplationis spiritualis ac perspicacis oculi nostri: *Astitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumamicta, varietate circumdata*. Et iam audi, filia David et Abraham, et inclina aurem tuam ad supplicationem nostram, ne obliviscaris populi tui, neque nostrum qui domus Patris sumus tui.¹ Patres namque tui sumus quadam ratione, et filia nostra tu es per generationem tuam ex nobis: decetque te, utpote Dei Matrem, Reginam, Dominam et heram, propter Regem, Dominum, Deum et herum ex te natum, nostrum recordari astantem illi qui terribilis nobis, tibi iucundus est, omnesque tibi largitur gratias; unde gratia plena nuncupata es, quasi omni laetitia plena, propter adventum Spiritus sancti in te. Quamobrem vultum tuum deprecamur omnes divites plebis, talibus ditati bonis ac spiritualibus contemplationibus: ad te clamamus: recordare nostri, sanctissima Virgo, quae post partum virgo permansisti, et tribue nobis pro exiguis his sermonibus, magna dona ex divitiis gratiarum tuarum, o gratia plena: pro quibus, quasi veris et celebrandis laudibus, tibi ad encomium, si qua virtus, si qua laus, a nobis, nec non ab omni creatura hymnus offertur, gratia plenae, Dominae, Dei Matri et arcae sanctificationis.

¹ Ps. XLIV, 11.

PG
28, 940

15. Ἴδοὺ δὴ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἀρχῆς ἡμέρας ὡς ἀπαρχὴν ἐγκωμίου, προσεπλέξατό σοι κατ' ἐπώνυμον ἐγκώμιον ὁ ἀρχάγγελος βοῶν· «Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ». Μακαρίζουσί σε πᾶσαι αἱ γενεαί, καὶ πρότερον αἱ κατ' οὐρανὸν πᾶσαι τῶν ἀγγέλων τετραρχίαι, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς, ἱεραρχικὰς χεῖρας ἐπαίρουσαι, εὐλογοῦσί σε τὴν ἐν οὐρανοῖς εὐλογημένην, καὶ ἐπὶ γῆς μακαριζομένην. «Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου». Τοιαῦτα ἡ πρώτη τῶν θρόνων χερουβίμ τε καὶ σεραφίμ ἱεραρχία ἐμπρηστῶν ἀνακαλουμένων, ἣ πλῆθος γνώσεως γενέσθαι τοῦ Θεοῦ καὶ βασιλέως, εὐλογοῦσαι λέγουσι· Μακαρία σὺ ἐν γυναιξί, καὶ μακαρία ἡ κοιλία σου Θεὸν βαστάσασα, καὶ μασθοί, οὓς αὐτὸς νηπιάσας ἐθήλασεν. Ἡ δευτέρα ἱεραρχία τῶν κυριοτήτων καὶ δυνάμεων, καὶ ἐξουσιῶν πρὸς σὲ ἀναδλέπουσαι βοῶσιν, ὡς μαθοῦσαι παρὰ τῆς ὑψηλοτέρας αὐτῶν καὶ προτελουμένης ἱεραρχίας· Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένη ἡ κοιλία σου, ἣ Θεὸν χωρήσασα, καὶ μασθοὶ οἱ ἐξέθρεψαν Θεὸν παιδίον γενόμενον. Τοιαῦτα καὶ ἡ τρίτη τῶν ἀρχῶν, ἀγγέλων τε καὶ ἀρχαγγέλων ἱεραρχία, κεκελευσμένη καὶ ἐπιτετραμμένη παρὰ τοῦ ἀποστείλαντος Θεοῦ, ὡς δι' ἐνὸς ἀρχαγγέλου τοῦ Γαβριὴλ ἐκοδοῦν τὸν ἐκφαντορικώτατον καὶ περιληπτικώτατον ὕμνον, αἰεὶ ἀνακράζει· «Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ».

2001

PG
28, 939

15. Ecce iam a praesenti tempore et initio diei, quasi primitias encomii tibi archangelus contexit clamando: *Ave, gratia plena, Dominus tecum*;¹ beatam te dicunt omnes generationes. Ac primum omnes coelestes angelorum hierarchiae, et quae super terram sunt, hierarchicas manus attollentes, te benedicunt quae in coelis es benedicta, et in terra beata praedicaris. *Benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui*.² Eiusmodi te benedictionibus, prima hierarchia thronorum, cherubim, et seraphim, qui inflammati appellantur, dicunturque esse plenitudo cognitionis Dei et Regis, celebrat dicens: *Benedicta tu in mulieribus, et benedictus venter tuus*, qui Deum gestavit, et ubera, quae infans ipse suxit. Secunda hierarchia dominationum, virtutum, et potestatum, ad te respiciens clamat, prout scilicet didicit a sublimiore et prius initiata hierarchia: *Benedicta tu in mulieribus, et benedictus venter tuus*, qui Deum continuit, et ubera quae nutrierunt Deum infantem factum. Similia quoque, tertia principatuum, angelorum et archangelorum hierarchia, iussa a mittente Deo ut per unum archangelum Gabrielem, magnificentissimum, et multa complectentem hymnum concelebrat, semper clamat: *Ave, gratia plena, Dominus tecum*. Ab iis

2001

¹ Lc. I, 28.

² Lc. I, 42.

Ἀπὸ τούτων καὶ οἱ κατὰ τὴν ἐπὶ γῆς ἱεραρχίαν τὰς ὑψώσεις τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ λάρυγγι φέροντες, μαθόντες ἢ δανειζόμενοι τὰς φωνάς, ἀνυψοῦμεν μεγάλη καὶ διαπρυσίῳ τῇ φωνῇ λέγοντες· « Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ ». Πρέσβευε, Κυρία, καὶ δέσποινα, βασίλισσά τε καὶ Μήτηρ Θεοῦ, ὑπὲρ ἡμῶν· ὅτι ἐξ ἡμῶν σύ τε καὶ ὁ ἐκ σοῦ τεχθεὶς σαρκοφόρος Θεὸς ἡμῶν· ὃ πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια, πᾶσά τε τιμὴ καὶ προσκύνησις καὶ εὐχαριστία, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

SERMO DE DESCRIPTIONE DEIPARAE¹

2002

1. Ὡςπερ οἱ τὴν χρυσῆν γῆν μεταλλεύειν λαχόντες ἐργάται, ἐπὰν εὐρωσι φλέβα ψήγματα τοῦ ζητουμένου προβάλλουσιν, ἐκεῖ σχολάζουσιν, ἐκεῖ παρορύττουσιν, ὡς ὁδηγῷ τοῦ κέρδους· καὶ οὐ κατόπιν ὁδεύουσι, μὴ πρότερον τὸν τόπον ἀμείβοντες, ἕως οὗ τὸν φωλεὸν τοῦ προκειμένου καταλάβωσι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς οἱ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐργασίας ἐργοδῶται, τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν μετὰ χεῖρας ἔχοντες, πρὸς κατανόησιν τοῦ δεσποτικοῦ τῆς ἐκ Παρθένου ἀποκυήσεως θησαυροῦ, οὐ πρότερον τῆς ἐρεῦνης παυσώμεθα, ἕως οὗ τὸν προκειμένον πλοῦτον γνησίως ἀναλεξώμεθα. Διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τάξιν τὸν εὐαγγελιστὴν ἀνιχνεύσομεν, ἵνα μὴδὲν τῶν ἐπι-

PG
28, 944

edocti, nos qui terrenae sumus hierarchiae, exaltationes Dei in gutture ferentes, vel easdem mutuati voces, te exaltamus magna et alta voce canentes: *Ave, gratia plena, Dominus tecum*. Intercede pro nobis, Domina et hera, Regina et Mater Dei, quia ex nobis orta es tu, et qui ex te genitus carnem gestat Deus noster: quem decet gloria et magnificentia, omnisque honor, adoratio et gratiarum actio, cum Patre eius initio carente, et sancto, bono vivificoque Spiritu nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

2002

1. Quemadmodum operarii auriferae terrae metalla effodienda nacti, cum in venam incidunt, quaesiti auri ramenta exhibentem, illic operam ponunt suam, illic effodiunt, utpote via ibi ad lucrum commonstrata, non retro cedunt, nec ante sedem commutant, quam propositae rei latibulum deprehendant; eadem prorsus ratione nos ecclesiastici operis distributores, Lucam evangelistam prae manibus habentes, ut Dominicum virginei partus thesaurum contemplemur, non ante finem perquirendi faciamus, quam propositas diligenter colligamus divitias. Quamobrem ordine evangelistae vestigia

PG
28, 943

¹ Sermo hic attribuitur *Timotheo Ierosol.*, *Proclo*, *Amphilochio Iconien.* (cf. RPhTh, 541).

κερδῶν καταλείπωμεν. Εἰ γὰρ καὶ μικρὰ ἐν προοιμίῳ τὰ ῥήματα, ἀλλ' ὅμως μεγάλα τῆς χαρᾶς τὰ μυσταγωγήματα. Καὶ μηδεὶς ἀκηδιάσῃ τῷ λόγῳ, μικρὰ τὰ παραναγνώσθέντα τῇ ἀκοῇ δεξάμενος. Ὡς γὰρ πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ γεννηθέντος Δεσπότης μικρὰ καὶ σφόδρα μικρὰ τὰ παραναγνώσθέντα, σπάργαντα, καὶ φάτνη, καὶ τόπος ἀνεπιτήδειος. Καὶ ταῦτα μὲν μικρά, τὰ δὲ προκείμενα μυστικά· γαστήρ ἀνερμήνευτος, κόλπος ἀκατάληπτος, μαζὸς ἀγίוריζος, * γάλα ξενοῤῥυές, θήλη τῆς φυσικῆς νομῆς ἄλλοτρία, ἡ Μήτηρ τοῦ Κυρίου ἐναπόγραφος γενομένη, ὁ μνηστήρ Ἰωσήφ ὀνόματος, καὶ οὐ πράγμα-
τος κοινωνίαν ἀσπαζόμενος.

*945

PG
28, 945

2. [...] Ἡ Ἐλισάβετ ἐν οἰκίσκῳ φαιδρῷ ἀπεκύησε, καὶ ἡ Παρθένος ἐν τῷ μικρῷ σπηλαίῳ ἐγέννησεν. Ἰωάννης ἐπὶ κλίνης, καὶ ὁ Κύριος ἐν φάτνῃ. Οὐχ ἀπλῶς ἡ τοῦ Κυρίου ἐκ Παρθένου γέννησις· οὐχ ἀπλῶς τὸ τοῖς σπαργάνοις αὐτὸν κατελιθῆναι· οὐχ ἀπλῶς τὸ μαζὸν ἐλκυῖσαι· οὐχ ἀπλῶς τὸ ἐν φάτνῃ ἀνακλιθῆναι· οὐχ ἀπλῶς τὸ τῇ τοῦ Αὐγούστου ἀπογραφῇ προσκληθῆναι· πάντα διὰ τί, καὶ πρὸς τί, καὶ αἰνιγματώδῃ. Ἐκ Παρθένου τίκτεται, ἵνα τὸν ἐκ Παρθένου γῆς χοοπλασθηέντα πρωτόπλαστον Ἀδὰμ διορθώσῃται.

2003

PG
28, 952

5. [...] Τί ἐστίν· Ὁ μνηστήρ τῆς Παρθένου ἐστύγνασεν, ἤκουε διὰ βραχέων. [...] ἡγνῶει ὁ Ἰωσήφ τὸ ἐν τῇ Παρθένῳ μυσταγωγούμενον· οὐκ ᾔην οὐδέπω χρησμὸν ἀγγέλου δεξάμενος. Ἡ δὲ Παρθένος τὸ ἀσφαλὲς ἐκέκτητο,

2004

indagabimus, ne quidpiam lucro faciendo idoneum omittamus. Etiam si enim verba principio exigua videantur, at magna gratiae mysteria. Nemo sermonem fastidiat, quasi parvi momenti lectionem audierit. Nam si spectetur nati Domini potestas, exigua et perquam exigua sunt quae modo lecta sunt, panni scilicet, praesepe, incommodus locus. Et haec quidem exigua sunt, quae autem in hisce proponuntur mystica sunt, nempe uterus inenarrabilis, sinus incomprehensibilis, ubera sancte radicata, * lac insolito fluens modo, mamilla a naturali ordine aliena, Mater Domini censu descripta, Ioseph sponsus nomine, nec re consortio fruitur.

*946

PG
28, 946

2. [...] O res stupendas! Elisabet in concinna aedícula parit, et Virgo in parva gignit spelunca: Ioannes in lecto, Dominus in praesepio. Non sine causa Dominus ex Virgine natus: non sine causa pannis involutus est: nec sine causa mamillam suxit: non sine causa in praesepio reclinatus est: nec sine causa Augusti descriptione accitus est; omnia ex certa causa et ratione, etsi occulta, peracta sunt. Ex Virgine nascitur, ut primum hominem Adam ex limo virginis terrae formatum reformat.

2003

PG
28, 951

5. [...] Quid illud est, Sponsus Virginis moerore affectus est? [...] ignorabat Ioseph mysterium in Virgine abditum, necdum angeli oraculum acceperat: at Virgo, tum ex verbis, tum ex uteri tumore,

2004

καὶ τῷ λόγῳ καὶ τῷ ὄγκῳ· ὅσον γὰρ τῆς γαστρὸς ἡ αὔξησις ἐγένετο, τοσοῦτον ἡ Παρθένος ἀμεριμνότερον βίον διέτριβεν· ὁμοῦ καὶ τὴν παρθενίαν ἀμόλυντον φυλάττουσα, καὶ τὸν τόκον ἄσκυλτον ἄγουσα, οὐ τοσοῦτον κοπουμένη, ὅσον κουφιζομένη.

- 2005 7. [...] Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Ἰωσήφ συμπεριεφέρετο τῇ Παρθένῳ, ὁμοῦ PG 28, 953
καὶ βοηθὸς καὶ σκόπος τῶν μελλόντων γενόμενος· οὐχ ὅτι ἐχρηζεν βοηθοῦ ἡ Παρθένος, μᾶλλον δὲ ὁ ἐν Παρθένῳ κυοφορούμενος· αὐτὸς γὰρ ὁ πάντων βοηθὸς ἦν καὶ ἔστι, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐκέκραγεν ὁ κράζων· «Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Ἄλλ' ὅτι ἀναγκαῖον ἦν ὡς πραγματείαν τῆς οἰκονομίας, τοῦ εἶναι τὸν Ἰωσήφ βοηθόν, πρὸς τὸ τὴν Παρθένον ὡς ὑπανδρὸν φημίζεσθαι, πρὸς τὸ λαθεῖν τὸν διάβολον τὸ κατασκευαζόμενον, ὅπως μὴ μάθῃ τὸ γενόμενον· πῶς ὁ Θεὸς μετὰ τῶν ἀνθρώπων συναναστραφεῖναι κατεδέξατο. Τί οὖν ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς; Καλὸν γὰρ λοιπὸν συνιδεῖν καὶ τὸν Ἰωσήφ πληροφορούμενον, καὶ τὸν οἰκίσκον, ἔνθα ἡ Παρθένος ἀπεκύησε, τῆς Ἐκκλησίας τὸν τύπον δεχόμενον.
- 2006 8. [...] «Ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτὴν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον· καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτόν, καὶ ἀνέκλινεν αὐτόν ἐν τῇ φάτνῃ». Βλέπε τὴν μυστικὴν ἀποκύησιν τῆς Παρθένου· αὕτη ἔτεκεν, αὕτη ἐσπαργάνωσεν. Ἐπὶ τῶν κοσμικῶν γυναικῶν ἄλλη

certo sciebat quid gestum esset; quanto enim magis uterus intumescebat, tanto securiorem Virgo vitam degebat, una virginitatem servans intemeratam, fetumque gestans citra vel minimam molestiam; nec tantum illo gravata, quantum levata.

- 2005 7. [...] Ioseph una Virgini comes, et adiutor erat, atque futurarum spectator rerum. Non quod Virgini adiutore esset opus, nedum ei qui in Virgine gestabatur, quique omnium auxiliator erat et est, et ad quem exclamat ille qui ita vociferatur: *Auxilium meum a Domino qui fecit coelum et terram*;¹ sed quod necesse esset, ad oeconomiae illius negotium, adiutorem Ioseph esse, ut Virgo coniux reputaretur, ut diabolo lateret quod agebatur, neque rem gestam ille edisceret; qua ratione scilicet Deus cum hominibus conversari dignatus sit. Quid igitur Lucas evangelista? Nam operae pretium est videre et Ioseph certiore factum, et domicilium in quo peperit Virgo, quod Ecclesiae typum gerit.
- 2006 8. [...] *Factum est, cum essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret filium suum primogenitum: et pannis eum involvit et reclinavit eum in praesepio*.² Perpende mysticum Virginis partum: ipsa peperit, ipsa pannis involvit. Inter feminas huius saeculi, alia parit, alia pannis

¹ Ps. CXX, 2.

² Lc. II, 6-7.

τίκτει, καὶ ἄλλη σπαργανοῦ· ἐπὶ δὲ τῆς Παρθένου οὐχ οὕτως· αὕτη ἔτεκεν, καὶ αὕτη ἐσπαργάνωσεν· καὶ αὕτη ἄκοπος μήτηρ καὶ ἀδίδακτος μαῖα, οὐ συνεχώρησεν ἀνάγνοις χερσὶν ἄψασθαί τινα τοῦ ἀχράντου τόκου· αὕτη διὰ ἑαυτῆς τὸν ἐξ αὐτῆς, πρὸ αὐτῆς καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἐθεράπευσεν· «Καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτόν, καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι». Εἶδες, ὦ φίλε, πῶς τῆς Ἐκκλησίας τὸν τύπον προανεζωγράφησε τὸ εὐτελὲς καταγώγιον, ἔνθα ἡ Παρθένος ἔτεκεν, ἡ ἄπαξ κυοφορήσασα, καὶ δευτέρον μὴ γεννήσασα, καὶ ὕδρεως ἔμφασιν μὴ ὑπομείνας· εἰ καὶ τινες μανέντες, διὰ τὸ ἀκοῦσαι αὐτοὺς λέγοντος τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ· «Καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον», καὶ δευτέραν σύλληψιν τῆς Παρθένου ἐδογματίσαν, τὴν ἀφθαρσίαν εἰς φθορὰν μεταβάλλοντες· φάσκοντες ἐν τοῖς οἰκείois δόγμασιν· Οὐκ ἂν λεχθεὶς πρωτότοκος, δευτέρου μὴ παρακολουθήσαντος. Οὐ μόνον δὲ οἱ ἐξ ἐναντίας τὸν Λουκᾶν τῆς οἰκείας ἀδελτηρίας προβάλλονται μάρτυρα, ἀλλὰ καὶ τὸν εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον τὰ αὐτὰ μὲνόντα, καὶ ἔτι σαφέστερον παρεγγυῶντα· ὅθεν καὶ τὰς ἐκείνου λέξεις φανεροποιοῦσιν οἱ ἄθροι, ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασι λέγοντες ἅπερ Ἰωσήφ ἐν ὀπτασίᾳ δεζόμενος ἀναγέγραπται, τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου λέγοντος· «Ὡφθη δὲ ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσήφ, λέγων· Ἰωσήφ υἱὸς Δαβὶδ, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκα σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ Πνεύματός ἐστιν ἁγίου. Ἀναστὰς δέ, φησὶν,

involvit: apud Virginem non item; ipsa peperit, ipsa pannis involvit: ipsa infatigabilis mater, ipsa obstetrix sine magistra, non permisit quemquam impuris manibus partum intemeratum contingere; ipsa per sese curavit eum, qui ex se, et ante se, et propter se natus erat: *Et pannis eum involvit: et reclinavit eum in praesepio, quia non erat eis locus in diversorio*. Vides, o dilecte, quomodo Ecclesiae typum nobis iam ante depinxerit vile illud diversorium, ubi Virgo illa peperit quae semel uterum gestavit, nec secunda vice genuit, nec contumeliae notam sustinuit: licet insani quidam, quod audierint Lucam evangelistam sic loquentem: *Et peperit filium suum primogenitum*, secundam fuisse Virginis conceptionem docuerint, incorruptionem in corruptionem transmutantes: in suis dogmatibus ita loquentes: Nequaquam primogenitus dictus fuerit, nisi subsequatur alter. Adversarii autem nostri, non modo Lucam suae pravitatis producunt testem; sed etiam evangelistam Matthaeum qui ea ipsa enarret, et apertius adhuc affirmet, atque eius voces impii illi proferunt, in scriptis suis ea loquentes quae Ioseph in visione accepisse scribitur, Matthaeo evangelista dicente: *Apparuit autem angelus Domini in somnis Ioseph, dicens: Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam, quod enim in ea natum est, ex Spiritu sancto est. Sur-*

Ἰωσήφ, παρέλαβε Μαριάμ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθησαν εἰς Αἴγυπτον· καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον ». Ὅμοιως καὶ * ταύτας τὰς λέξεις οἱ ἐξ ἐναντίας παρεγγυῶνται, ἐκ δευτέρου *957 τὴν ἐνδοξον Παρθένον κυφορῆσαι δογματίζοντες. Ἀλλ' ἄπαγε τῆς ἀτοπίας! ἀκηλίδωτον ἔμεινε πάντως τὸ παρθενικὸν καὶ ἐνδοξον κειμήλιον· οὐκ ἐμολύνθη ὁ δεύτερος οὐρανός· οὐκ ἡχρειώθη τὸ τοῦ Ὑψίστου θεοχώρητον σκεῦος. Πρωτότοκος ὁ Κύριος ἤκουσεν ἐκ τῆς Παρθένου· καὶ καλῶς ἤκουσεν· οὐχ ὅτι δευτερόν τινα ὁμοιογενῇ προσεκαλέσατο· ἀλλ' ὅτι πρωτότοκος ὑπῆρχε, τουτέστιν ἀσύγκριτος.

- 2007 9. Διὸ ἄκουε συνετῶς, καὶ πίστευε θεοφιλῶς. Πρωτότοκος ὁ Κύριος ἐκ PG 28, 957 τῶν νεκρῶν, καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τῆς Παρθένου, ἵνα διὰ πάντων γνωσθῇ τὸ μοναδικὸν τῆς υἰότητος ἀξίωμα. Ἀσύγκριτος δὲ ὁ δεσποτικὸς τόκος· ὅπου γὰρ ἡ Μήτηρ Παρθένος, πῶς τόκος ἐρμηνευόμενος; Ὅμοιως καὶ τὸ εἰπεῖν τὸν εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον περὶ τοῦ Ἰωσήφ, ὅτι· «Οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον »· οὐκ ἐγίνωσκεν γὰρ αὐτήν ἀληθῶς, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον. Ἐως οὗ ἡ Παρθένος ἐκυφόρει, οὐκ ἐγνώριζεν αὐτήν ὁ Ἰωσήφ· οὐκ ᾔδει, τί τὸ ἐν αὐτῇ· οὐκ ᾔδει, τί τὸπραγματευόμενον· οὐκ ᾔδει, τί τὸ κατασκευαζόμενον· μόνον

*gens autem Ioseph, ait, accepit Mariam coniugem suam; et non cognovit eam donec peperit filium suum primogenitum.*¹ Simili modo adversarii has voces mutantur, ut gloriosam Virginem secundo peperisse doceant. Sed apage absurditatem: immaculatum prorsus permansit hoc virginale, et gloriosum * cimelium: nequaquam pollutum fuit secundum coelum: nequaquam profanatum fuit vas illud, quod Deum altissimum continuit. Dominus primogenitus ex Virgine audivit, ac probe audivit; non quod secundum ex eodem genere acciverit; sed quia primogenitus, id est incomparabilis erat. *958

- 2007 9. Quamobrem prudenter audi, ac pie credito. Primogenitus est PG 28, 958 Filius ex mortuis, ex Patre et ex Virgine, ut per omnia unica filiationis dignitas agnosceretur. Incomparabilis autem est Dominica proles: nam ubi mater Virgo; quanam ratione proles explicatur? Similiter quod evangelista Matthaeus de Iosepho dicat: *Non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum.*² Non plane cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Donec uterum Virgo gestabat, non cognoscebat eam Ioseph: nec sciebat quid in illa esset, ignorabat quid negotii gereretur, ignorabat quid appareretur: atque tunc solum cognovit cum illa peperit: tunc agnovit

¹ Matth. I, 20-25.

² Matth. I, 25.

γὰρ ἔτεκε, καὶ τότε ἐγνώρισε· τότε ἔγνω ὁ Ἰωσήφ τίς ἦν ἡ δύναμις τῆς Παρθένου, καὶ τί γενέσθαι κατηξιώθη· τότε ἔγνω, ὅτι μαζὸν ἐπέδωκε, καὶ φλεβοσυλίαν οὐχ ὑπέμεινε· τότε ἔγνω, ὅτι ἐξελόχευσε, καὶ τὰ τῶν λοχῶν οὐ κατενόησε· τότε ἔγνω, ὅτι θηλὸν παρεῖχεν ἡ ἀκρότομος πέτρα τῇ νοητῇ πέτρᾳ· τότε ἔγνω ὁ Ἰωσήφ, ὅτι περὶ αὐτῆς ἔγραψεν Ἡσαΐας· «Ἴδου ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει». Διὰ τὸ ἀσύγκριτον τοιγαροῦν πρωτότοκος ὁ Ἰησοῦς. Εἰ δὲ δεῖ ἐπαληθεῦσαι τῷ λόγῳ, ὁ αὐτὸς Κύριος καὶ Μονογενὴς ἐκ Πατρός· μόνος γὰρ ἐκ μόνου ἀνάρχως γεγέννηται· ὁ αὐτὸς Κύριος καὶ Μονογενὴς καὶ πρωτότοκος· Μονογενὴς ἐκ τοῦ Πατρός, Μονογενὴς ἐκ τῆς μητρός, διὰ τὸν ὅρον τῆς οἰκονομίας. Ἔχει γὰρ πολλοὺς ἀδελφούς, οὐ φύσει, ἀλλὰ χάριτι, καὶ ἐν τῇ Παρθένῳ καὶ ἐν τῷ Πατρὶ.

IN NATIVITATEM CHRISTI ²

PG
28, 960

1. Μυστήριον ξένον βλέπω, ἀντὶ ἡλίου τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἀπειριγράπτως χωρήσαντα ἐν τῇ Παρθένῳ. Καὶ μὴ ζῆτει πῶς· ὅπου γὰρ Θεὸς βούλεται, νικᾷται φύσεως τάξις. Ἡβουλήθη γὰρ, ἡδυνήθη, κατῆλθεν, ἔσωσε. Συνδράμετε πάντα· Θεὸς σήμερον ὁ ὢν καὶ προὖν γίνεται ὅπερ οὐκ ἦν· ὢν γὰρ Θεός, γίνεται ἄνθρωπος, οὐκ ἐκστάς τοῦ εἶναι Θεός. Οὔτε γὰρ κατ' ἐκστασιν θεότητος γέγονεν ἄνθρωπος, οὔτε πάλιν ἐξ ἀνθρώπων κατὰ προ-

2008

Ioseph quatenam Virginis esset virtus, et quid Deus facere dignatus esset: tunc novit eam ubera dedisse, nec in vena sua rapinam sustinuisse; tunc novit eam peperisse, et quae ad partum attinent non novisse: tunc scivit mamillam a praerupta petra, spirituali petrae datam fuisse: tunc novit Ioseph, de illa Isaiam scripsisse: *Ecce virgo concipiet*.¹ Incomparabili itaque modo primogenitus est Iesus. Quod si in rei veritate loqui oporteat, ipse Dominus et Unigenitus ex Patre; solus namque ex solo, sine principio natus est: idem Dominus et Unigenitus et primogenitus: Unigenitus ex Patre, Unigenitus ex matre, propter oeconomiae decretum. Habet enim multos fratres, non natura, sed gratia, et in Virgine et in Patre.

PG
28, 959

1. Mysterium video novum, solis loco solem iustitiae in Virginem venire, incircumscripto modo. Ne quaere quomodo, ubi Deo ita placet, superatur ordo naturae. Namque voluit, potuit, descendit, redemit. Una concurrere omnia: Deus qui exsistit et praeexsistit, hodie id efficitur quod non erat: cum enim Deus esset, homo efficitur, nec cessat esse Deus. Nec excedens deitate homo factus est: neque rur-

2008

¹ Isa. VII, 14.

² Sermo iste attribuitur *Theodoreto Cyrensi* aut *Proclo* (cf. RPhTh, 541).

κοπήν γέγονε Θεός· ἀλλὰ Λόγος ὢν, διὰ τοῦτο ἀπαθὴς γέγονεν ἄνθρωπος, ἀμεταβλήτου μενούσης τῆς φύσεως. Καὶ ξένην καὶ ἀτριβὴ βαδίσας ὁδόν, ἐξ ἀγεωργήτου προῆλθε * γαστρός, οὔτε τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ ἐρήμους τῆς *961 ἐπιστασίας κατέλιπεν, οὔτε τῇ πρὸς ἡμᾶς ἐνανθρωπήσει, τῆς οἰκείας θεότητος ἐκστάς. Ἀλλὰ βασιλεῖς μὲν τὸν ἐπουράνιον βασιλέα ἤλθον προσκυνῆσαι, τὸν γεννηθέντα ἀρρήτως ἐκ Πατρός, σήμερον δὲ ἐκ τῆς Παρθένου τικτόμενον δι' ἐμέ· ἀλλὰ τότε μὲν γεννηθεὶς κατὰ τὴν φύσιν, σήμερον δὲ διὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν. Πρὸ αἰώνων γὰρ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Πατρός ὡς ὁ γεννήσας οἶδε, σήμερον ἐκ τῆς Παρθένου ὑπὲρ φύσιν ἐτέθχῃ, καθὼς ἡ τοῦ Πνεύματος ἐπίσταται χάρις. Ὁ Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν παιδίον γέγονεν· ὁ ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καθήμενος ἐν φάτνῃ τίθεται· ὁ ἀναφῆς καὶ ἀσώματος χερσὶν ἀνθρωπίναις εἰλίσσεται· ὁ τὰ τῆς ἀμαρτίας διασπῶν δεσμὰ ἐν σπαργάνοις ἐμπλέκεται· καὶ ἐπειδὴ τοῦτο θέλει. Τίνα οὖν ἔτεκεν ἡ Παρθένος; Τὸν Δεσπότην τῆς φύσεως. Κἂν γὰρ σὺ σιωπᾷς, ἡ φύσις βοᾷ. Ἔτεκε γὰρ ἡ Παρθένος Μαρία, ὡς ὁ τεχθεὶς τεχθῆναι ἠθέλησεν. Οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς φύσεως ἔστρεπτο, ἀλλ' ὡς Δεσπότης τῆς φύσεως ξένον γεννήσεως εἰσήγαγε τρόπον. Ὅμως, καὶ ἄνθρωπος γενόμενος, οὐχ ὡς ἄνθρωπος τίκεται. Εἰ γὰρ ἐκ κοινοῦ γάμου προῆλθε, καθάπερ καὶ γὰρ, ψεῦδος τοῖς πολλοῖς ἐνομιζέτο. Νῦν διὰ τοῦτο ἐκ Παρθένου τίκεται ὁ τικτόμενος, καὶ τὴν μητέρα λοιπὸν διατηρεῖ, καὶ τὴν παρθενίαν

sus ex homine profectus et auctus Deus est effectus; sed Verbum cum esset, ideoque impatibilis, factus est homo, natura permanente immutata. Atque novo et invio progressus itinere, ex alvo prodiit intacta, * illaborata. Neque angelos Deus reliquit sua gubernatione *962 orbatos, neque homo apud nos factus, propria excessit deitate. Sed reges quidem coelestem regem adoratum venerunt, ineffabili modo ex Patre genitum; et hodie propter me ex Virgine natum; sed tum quidem genitum, secundum naturam: hac die vero propter suam ipsius naturam. Ante saecula namque genitus ex Patre, ut novit qui ipsum genuit, hodie ex Virgine supra naturam genitus est, ut novit spiritus gratia. Antiquus dierum factus est infans: qui in throno sedebat excelso, in praesepio reponitur: qui intactilis et incorporeus est, manibus involvitur humanis: qui peccati vincula discerpit, in pannis complicatur. Imo vero, quia id illi placet. Quemnam igitur Virgo peperit? Dominum naturae. Etiam si enim tu sileas, ipsa clamat natura. Peperit quippe virgo Maria, quare qui natus est nasci voluit. Non enim naturae legem sequebatur; sed tamquam naturae Dominus, novum nativitatis induxit modum. Attamen homo licet factus sit, non tamquam homo nascitur. Nam si ex vulgari coniugio sicut et ego prodiisset, id rem esse confictam multi existimassent. Nunc autem ideo ex Virgine nascitur, matremque conservat illibatam, ac eius virginitatem intemeratam custodit; ut in-

ἄλυτον διαφυλάττει, ἵνα ὁ ξένος τῆς κηρύσεως τρόπος πίστεώς μοι μεγάλης πρόξενος γένηται. Ὅθεν καὶ Ἕλληνα, καὶ Ἰουδαῖός με ἐρωτᾷ, εἰ Χριστὸς κατὰ φύσιν γέγονεν ἄνθρωπος, ἢ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ἐροῦμαι μάρτυρα τοῦ λόγου τὴν ἄσπιλον τῆς παρθενίας σφραγιδα καλῶν· οὕτως γὰρ Θεὸς νικῶν τῆς φύσεως τάξιν.

2. Καὶ εἰ βούλη, ἐρώτησον τὸν μακάριον Λουκᾶν τὸν εὐαγγελιστήν, καὶ ἀποκρίνεται σοι περὶ τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ οἰκονομίας. Ἀρχόμενος γὰρ οὕτως λέγει· «Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ τῆς συλλήψεως Ἐλισάβετ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἥ ὄνομα Ναζαρέτ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπε· Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. Ἡ δέ, ἰδοῦσα, διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. Καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὖρες γὰρ χάριν παρὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Οὗτος ἔσται μέγας καὶ Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Εἶπε δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον· Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ· Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύ-

solens partus modus, magnae mihi fidei foret. Unde si vel gentilis, vel iudaeus me interroget, num Christus secundum naturam homo factus sit, aut contra suam naturam, pro responsione testem huiusce rei advocabo immaculatum virginitatis signaculum: ita nempe Deus naturae vincit ordinem.

2. Quod si libeat, interroga beatum Lucam evangelistam, ti-bique ille respondebit de eius in carne oeconomia. His enim ipse verbis orditur: *In mense autem sexto conceptionis Elisabeth, missus est angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilaeae, cui nomen Nazaret, ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph, et nomen vir-ginis, Maria. Et ingressus angelus ad eam dixit: Ave, gratia plena, Dominus tecum. Benedicta tu in mulieribus. Quem cum vidisset illa, turbata est in sermone eius, et cogitabat, qualis esset ista salutatio. Et ait angelus ei: Ne timeas, Maria; invenisti enim gratiam apud Deum. Et ecce concipies in utero et paries filium, et vocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus et Filius Altissimi vocabitur, et dabit illi Dominus Deus thronum David Patris eius, et regnabit in domo Iacob in aeter-num, et regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad angelum: Quomodo fiet mihi istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens angelus dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, et vitus Altissimi*

σεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι ». ...Καὶ δυσχεραίνεται. Εἰσῆλθεν ἄσαρκος, ἐκυοφορήθη ἑνεαμηνιαῖον χρόνον ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Παρθένου. Εἰσῆλθεν ὡς ἡθέλησεν, ἐκυοφορήθη ὡς ἡδῶκε. Προῆλθεν ὡς ἐδουλήθη. * Εἰσῆλθεν ἄσαρκος, ἐγένετο ἄνθρωπος, ἡνωμένης τῆς θεότητος τῇ οἰκονομίᾳ. Καὶ οὐ λέγομεν δύο υἱούς, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν νοοῦμεν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐγένετο ἄνθρωπος καὶ ἦν, ὢν τῇ φύσει. Ἐγένετο δὲ οὐκ ἦν, καὶ ἔμεινεν δὲ ἦν. « Ἐν ἀρχῇ » γὰρ « ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος ». Σάρξ ἐγένετο, οὐκ ἀποθέμενος δὲ ἦν. « Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν ».

2009

3. Ἄκουε οὖν καὶ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς φωνῆς· μεγάλην γὰρ ἡμῖν ἔμφα-
σιν φέρει ἡ τοῦ ἀγγέλου φωνὴ πρὸς τὴν ἁγίαν Παρθένον ῥηθεῖσα· « Ἰδοὺ,
φησί, συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμ-
μανουήλ, τουτέστι μεθερμηνεύμενον· Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός ». Πρὸ τοῦ συλ-
ληφθῆναι ἐν μήτρᾳ Θεὸς ἐκλήθη τὸ παιδίον τὸ Μεθ' ἡμῶν Θεός. Συνάδει
οὖν τῷ τοῦ προφήτου λόγῳ τὸ « τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη », καὶ τὸ
« ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν ». Πρὸ τῆς οὖν συλλήψεως Θεὸς κέκληται τὸ παιδίον.
Πῶς οὖν οὐ Θεοτόκος ἡ ἁγία Παρθένος Μαρία; Ἐπειδὴ οὖν οὔτε ὅλως ἀν-

*964

PG
28, 964

obumbrabit tibi.¹... Aegre scilicet illud terebat. Ingressus autem
(Iesus) qui carnis erat expers, gestatus est novem mensibus in utero
Virginis. Ingressus est prout voluit, gestatus fuit ut sibi placuit.
Prodiit ut ipse cupiebat. Ingressus est carnis expers; factus est homo,
unitae * deitatis oeconomia. Neque duos dicimus filios, sed unum,
ipsumque ac eumdem intelligimus Dei Verbum et Dominum no-
strum Iesum Christum. Factus est homo: fuitque natura homo. Factus
est quod non erat, et remansit quod erat. Namque *In principio erat
Verbum et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum*.² Factus
est caro, nec amisit quod erat. *Et habitavit in nobis*.³

*963

2009

3. Audi igitur Evangelii vocem: magnum enim nobis quidpiam
significat haec angeli vox ad sanctam Virginem: *Ecce, inquit, con-
cipies in utero, et paries filium, et vocabis nomen eius Emmanuel,
quod est interpretatum, Nobiscum Deus*.⁴ Priusquam in utero puer
conciperetur, vocatus est Deus, scilicet, *Nobiscum Deus*. Prophe-
tae igitur sermoni concinit illud, *cum hominibus conversatus est*,⁵
et illud: *habitavit in nobis*. Ante conceptionem ergo puer, vocatus
est Deus. Quo pacto igitur Deipara non fuerit sancta virgo Maria?

PG
28, 963¹ Lc. I, 26-35.² Io. I, 1.³ Io. I, 14.⁴ Lc. I, 31.⁵ Bar. III, 38.

θρώπου ἔχει τὴν ἐρμηνείαν αὐτὸ ὄνομα, Θεὸς τὸ παιδίον τὸ τεχθὲν τὸ μὴ λῦσαν τῆς Παρθένου τὴν κατὰ φύσιν παρθενίαν· ἀλλ' οὕτως ἐκ τῆς Θεοτόκου τεχθεὶς, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος· Θεὸς μὲν κατὰ φύσιν, ἄνθρωπος δὲ δι' οἰκειάν εὐδοκίαν. Γενόμενος δὲ ἄνθρωπος, ἔστι καὶ Θεός, ἡνωμένων μέντοι τῶν δύο φύσεων. Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ ὁ ἐξ ἐναντίας· Εἰ Θεοτόκος ἢ Παρθένος, ἀρχὴν δίδως τῷ Θεῷ Λόγῳ ἐκ τῆς Παρθένου. Οὐ λέγω αὐτὸν ἀρχὴν εἰληφέναι ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου· ἅπαγε! Πρὸ γὰρ τῶν αἰώνων ὑπῆρχεν· αὐτὸς γὰρ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν, αὐτὸς καὶ πάσης κτίσεώς ἐστι δημιουργός, καθὼς φησιν ὁ Εὐαγγελιστής· « Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν ». Οὗτος, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο ἐννεαμηνιαῖον καιρὸν ἐν γαστρὶ ἐγένετο, καὶ τῶν κόλπων τῶν πατρικῶν οὐκ ἀπηλλοτριώθη. Ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Παρθένου ὢν, ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν ἄνω δυνάμεων ἐδοξολογεῖτο καὶ προσεκυνεῖτο. Ἐν γαστρὶ τῆς Παρθένου ὢν, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐπλήρου, ὁ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν φέρων οὐ δυνάμει, ἀλλὰ νεύματι. Οὗτος ὑπὸ μήτρας ἐφέρετο μὲν ὡς ἄνθρωπος, εἰργάζετο δὲ ὡς Θεός· οὐ περιφερόμενος ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Παρθένου, ἀλλὰ πάντα περικρατῶν καὶ διέπων ὡς Θεὸς κατὰ τὴν κλησιν τοῦ ὀνόματος, « Θεὸς μεθ' ἡμῶν », ὁ ἐκ Παρθένου τεχθεὶς.

PG
28, 965

4. Εἰ δὲ Θεὸς ἰσχυρός, ἐξουσιαστής, καὶ ἄρχων εἰρήνης, καὶ πατὴρ τοῦ

2010

Cum itaque nomen illud nullam hominis habeat significationem, Deus est puer ille natus, qui Virginis naturalem illam virginitatem non solvit; sed ita genitus ex Deipara. Deus est et homo; Deus secundum naturam, homo quia ita placuit ipsi. Factus autem homo, est etiam Deus, coniunctis scilicet duabus naturis. At fortasse dicet adversarius: Si Deipara Virgo, Deo Verbo ex Virgine initium tribuis. Nequaquam dico ipsum ex sancta Virgine initium accepisse, absit! Ante saecula enim erat, ipse quippe saecula fecit, ipse est universae rei creatae opifex, ut ait Evangelista: *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil quod factum est.*¹ Hic ipse per quem omnia facta sunt, novem menses in utero degit, nec sinum patrum deseruit. In utero Virginis cum esset, a supernarum virtutum populo laudibus celebrabatur et adorabatur. In utero Virginis cum esset, coelum et terram implebat, qui coelum et terram gestat, non robore, sed nutu suo. Hic utero gestabatur ut homo, operabatur ut Deus, non circumquaque delatus in Virginis utero, sed omnia complectens, omnia gubernans ut Deus, iuxta vim nominis illius: *Nobiscum Deus,*² qui scilicet ex Virgine natus est.

PG
28, 966

4. Quod si filius ille ex Virgine natus, est Deus fortis, potens,

2010

¹ Io. I, 3.

² Matth. I, 23.

μέλλοντος αἰῶνος τὸ παιδίον τὸ ἐκ τῆς Παρθένου τεχθέν, πῶς οὐ Θεοτόκος ἢ Παρθένος, ἀλλὰ Θεοδόχος, εἰ καὶ συνέλαβε, καὶ ἔτεκε, καὶ Θεὸς τὸ τεχθέν; Καὶ πάλιν αὐτῷ λέγω, ὥς ἠθέλησεν εἰσῆλθεν, ὥς ἡδύοκῃσεν ἐκυοφορήθη, ὥς ἡβουλήθη προῆλθεν ὁ τεχθεὶς. Τί ἐρευνᾷς αὐτοῦ τὴν θέλησιν; Τί ἐξακριβάζῃ αὐτοῦ τὴν εὐδοκίαν; Τί ἐξιχνιάζῃ αὐτοῦ τὴν βούλησιν; Ἄκουε παρὰ Παύλου, μᾶλλον δὲ καταγινώσκου ὑπ' αὐτοῦ· «Τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκε;»

2011

[...] Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· «Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτὴρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαυὶδ». Ὁ ἄγγελος Χριστὸν καὶ Κύριον λέγει, εὐαγγελιζόμενος τοὺς ποιμένας, τὸν τεχθέντα ἐκ τῆς Παρθένου. Εἰ οὖν Κύριος ὁ τεχθεὶς, πῶς οὐ Κυριοτόκος ἢ Παρθένος; Ἐγὼ δὲ λέγω καὶ Χριστοτόκον, καὶ Κυριοτόκον, καὶ Σωτηριοτόκον, καὶ Θεοτόκον τὴν ἀρίαν Παρθένον κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ ἀγγέλου τοῦ εὐαγγελισαμένου τοὺς ποιμένας καὶ τὴν Παρθένον. Εἰ ἄγγελοι Σωτῆρα, καὶ Χριστόν, καὶ Κύριον, καὶ Θεὸν κηρύττουσιν, ἡμεῖς τί ἀποκρουόμεθα αὐτῶν τὴν μαρτυρίαν; εἰσῆλθεν ἐν τῇ Παρθένῳ ἄσαρκος, ἐκυοφορήθη σωματικῶς καὶ καθὼς ἡδύοκῃσεν. Ἐξῆλθε διὰ τῆς μητρικῆς φύσεως οἰκονομικῶς, οὐ μέντοι μετὰ τὸ τεχθῆναι

PG
28, 965

princeps pacis, et pater futuri saeculi, quare Virgo non erit Deipara: sed Dei exceptrix, siquidem concepit et peperit, Deusque illud est quod natum est? Rursum ipsi dicam: Ut voluit ingressus est, ut sibi placuit gestatus in utero fuit, ut libuit genitus prodiit. Cur eius voluntatem examinas? Cur eius beneplacitum perquisis? Cur decretum investigas? Paulum audi, imo potius ab eo convincere. *Voluntati enim eius quis restitit?*¹

2011

[...] Dixitque illis angelus: *Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David.*² Angelus evangelizans pastoribus eum qui natus erat ex Virgine, Christum et Dominum ipsum vocat. Si ergo Dominus est qui natus est, qui non Dominipara Virgo fuerit? Ego vero et Christiparam et Dominiparam, et Salvatoriparam, et Deiparam dico sanctam Virginem esse, iuxta vocem angeli, qui et pastoribus et Virgini nuntium attulit. Si angeli Salvatorem et Christum et Dominum et Deum praedicant, nos quare testimonium illorum respuemus? Ingressus est in Virginem carnis expers, corporaliter ut sibi placuit gestatus est: ex dispensatione per maternam egressus est naturam, neque tamen

PG
28, 966¹ Rom. IX, 19.² Lc. II, 10-11.

ἡνώθη ὁ Θεὸς Λόγος τῇ οἰκονομίᾳ. Προῆλθεν ἀτρέπτως τῇ φύσει γενόμενος ὁ οὐκ ἦν, μείνας δὲ ἦν.

PG
28, 968

5. Εἰπὲ οὖν Θεοτόκον τὴν Παρθένον, καὶ μὴ λέγε Θεοδόχον· μᾶλλον δὲ λέγε Θεοδόχον καὶ Θεοτόκον. Εἰ Θεοδόχος ἐστὶ καὶ Θεοτόκος· σάρκα οὐκ ἂν ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς ὁ Θεὸς Λόγος; ἀλλὰ ἐκεῖ βιάζεται με ὁ Εὐαγγελιστῆς βοῶν μεγάλη τῇ φωνῇ· «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο». Ἐν δὲ τῷ ἄλλῳ εὐαγγελιστῇ οὕτω λέγει· «Ἡρώτα ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ, λέγων· Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Ἀποκριθέντες δὲ οἱ ἀπόστολοι εἶπαν· Οἱ μὲν Ἠλίαν, οἱ δὲ Ἰερεμίαν, ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς· Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπε· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος». Καὶ οὐκ εἶπε· Σὺ εἶ ὁ γενόμενος χάριτι Υἱὸς Θεοῦ, ἀλλά· «Σὺ ὁ Χριστὸς», τρανῇ τῇ φωνῇ, «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος». Καὶ Μάρκος δὲ ὁ εὐαγγελιστῆς πάλιν τῇ αὐτῇ κέχρηται φωνῇ, συνωδᾷ φθεγγόμενος τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ· «Ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ». Ἐν δὲ τῷ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίῳ, εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, φησὶν ὁ ἐκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν καὶ τὰ γενόμενα σημεῖα, ἐφοβήθησαν σφόδρα λέγοντες· «Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς

2012

post partum unitus est Deus Verbum carni per dispensationem assumptae. Prodiit qui immutabilis natura erat, factus quod non erat, manens quod erat.

PG
28, 967

5. Dicito itaque Deiparam Virginem, non Dei exceptricem; imo potius dicito Dei exceptricem et Deiparam. Si Dei exceprix est et Deipara, annon carnem ex illa accepit Deus verbum? Sed hic vim mihi affert Evangelista, magna voce clamans: *Verbum caro factum est.*¹ In alio autem evangelista sic dicitur: *Interrogabat Iesus discipulos suos dicens: Quem me dicunt homines esse, filium hominis? Respondentes autem apostoli dixerunt: Alii Eliam, alii vero Ieremiam, aut unum ex prophetis. Dixit vero Iesus: Vos autem quem me dicitis? Respondens autem Petrus dixit: Tu es Christus Filius Dei vivi.*² Non dixit: Tu es qui per gratiam Filius Dei effectus es, sed clara voce: *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Marcus sane evangelista ea ipsa usus est voce, beati Petri sententiae consona locutus: *Initium Evangelii Iesu Christi, Filii Dei.*³ In Evangelio autem secundum Matthaeum, ubi narratur resurrectio Salvatoris nostri Iesu Christi, ait centurio et qui cum illo Iesum custodiebant, viso terrae motum editisque signis, admodum perterriti, haec verba protulere: *Vere Filius Dei*

2012

¹ Io. I, 14.

² Matth. XVI, 13-16.

³ Marc. I, 1.

ἦν οὗτος »· ὁ δὲ ἄγγελος τοῖς ποιμέσιν· « Ἰδοὺ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτὴρ, ὃς ἔστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαβὶδ ». Εἰ οὖν τὸ τεχθὲν Κύριος, καὶ Κυριοτόκος ἢ Παρθένος· ὅπου δὲ Κύριος, ἐκεῖ καὶ Θεός· οὐ κεχώρισται Κύριος Θεοῦ ἢ Θεὸς Κυρίου, ὥς λέει ἐν τῇ Παλαιᾷ· « Καὶ ἔθρεξε Κύριος πῦρ παρὰ Κυρίου »· καὶ πάλιν· « Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου »· καὶ πάλιν· « Ἄκουε, Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἔστι »· καὶ πάλιν ὁ Ψαλμοδός· « Κύριος ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου »· ὁ αὐτὸς πάλιν· « Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν »· καὶ πάλιν ὁ αὐτός· « Κύριος ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, τίς ὅμοιός σοι; » Καὶ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Τίτον Ἐπιστολῇ οὕτως γράφει· « Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς· ἵνα, ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ». Οὗτος ὁ τεχθεὶς ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου, ὃς ἔστι Χριστὸς Κύριος.

*erat iste.*¹ Angelus vero pastoribus: *Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David.*² Si ergo quod natum est Dominus est, Dominipara est Virgo. Ubi autem Dominus, ibi et Deus. Nec distinguuntur Dominus a Deo, nec Deus a Domino; ut in Veteri Testamento dicitur: *Et pluit Dominus ignem a Domino.*³ Et iterum: *Diliges Dominum Deum tuum.*⁴ Ac rursum: *Audi, Israël, Dominus Deus tuus, Dominus unus est.*⁵ Et iterum Psalmista: *Domine Deus virtutum, exaudi orationem meam.*⁶ Ipseque rursum: *Deus Dominus et illuxit nobis.*⁷ Item ipse: *Dominus Deus virtutum, quis similis tibi.*⁸ Et Paulus in sua ad Titum Epistola ita scribit: *Apparuit salutaris gratia Dei omnibus hominibus, erudiens nos; ut abnegantes impietatem et saecularia desideria, sobrie et iuste et pie vivamus in hoc saeculo, expectantes beatam spem et adventum gloriae magni Dei, et Salvatoris nostri Iesu Christi.*⁹ Hic est qui natus est ex sancta Virgine, qui est Christus Dominus.

¹ Matth. XXVII, 54.

² Le. II, 10-11.

³ Gen. XIX, 24.

⁴ Deut. VI, 5.

⁵ Deut. VI, 4.

⁶ Ps. LXXXIII, 9.

⁷ Ps. CXVII, 27.

⁸ Ps. LXXXVIII, 9.

⁹ Tit. II, 11-13.

PG
28, 969

6. [...] Φοθήθητι τὸν ἄγγελον τὸν εἰρηκότα, Σωτῆρα καὶ Χριστὸν καὶ Κύριον τὸν τεχθέντα ἐκ τῆς Παρθένου. Ἐπὶ τούτοις ἀπιστεῖς; Χαλίνωσον τὴν ὀρμὴν τῆς βλασφημίας σου, καὶ ὁμολόγησον τὴν τοῦ ἀγγέλου φωνὴν τὴν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ λεχθεῖσαν, Ἐμμανουήλ, τουτέστι « Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός ». Πρὸ τῆς συλλήψεως Θεὸς καλεῖται· καὶ ἐν τῷ συλληφθῆναι αὐτὸν οἰκονομικῶς οὐ κατὰ φύσιν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Παρθένου ἀρνή αὐτὸν Θεὸν εἶναι; Εἰ δὲ ὁμολογῇς αὐτὸν Θεὸν εἶναι ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Παρθένου, ὅπερ καὶ ἔστιν, καὶ ἠνώσθαι αὐτὸν τὸν Θεὸν Λόγον τῇ ἐνσάρκῳ οἰκονομίᾳ, τί φεύγεις Θεοτόκον λέγειν τὴν Παρθένον; Εἰ Θεοτόκος οὐκ ἔστι, οὐδὲ Παρθένος μετὰ τόκον. Ἐγὼ δὲ λέγω, ἐν τῇ συλλήψει τῆς παρθενικῆς μήτρας ὢν, ἐν τοῖς τοῦ Πατρὸς κόλποις ἐκάθητο μὴ περιγραφόμενος. Ἀπλῇ γὰρ καὶ ἀσύνθετος ἡ φύσις ἡ θεία μὴ περιγραφομένη. Ἄτρεπτος ἡ φύσις, καὶ ἀναλλοίωτος ἡ οὐσία. Καὶ τοῦτον τὸν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς ὄντα, τοῦτον ἔτεκε νῦν τῇ οἰκονομίᾳ ἡ Παρθένος. Ὡς ἡθέλησεν εἰσῆλθεν ὡς ἡυδόκησε, συνελήφθη ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Παρθένου ὡς ἐδουλήθη, προῆλθε τεχθεὶς. Σὺ τί περιεργάζῃ αὐτοῦ τὴν γέννησιν; Ἡ ὡς Θεὸν φοβήθητι, ἢ ὡς δεσπότην αἰδέσθητι, ἢ ὡς κτιστὴν καὶ δημιουργὸν εὐλαβήθητι, ἢ ὡς Κύριον τρόμησον, ἢ ὡς κριτὴν φορίζον. Ἐντρέψουσί σε οἱ δαίμονες οἱ τοὺς χοίρους ἀπελάσαντες, καὶ τὴν ἀγέλην τῷ βυθίῳ θανάτῳ ἀποπνίζαντες. Ἐκεῖνοι ἐπιγινόντες τὸν δεσπότην

2013

PG
28, 970

6. [...] Angelum verere, qui ait, Salvatorem, Christum et Dominum esse illum qui natus ex Virgine est. An hisce non credis? Refrena impetum blasphemiae tuae, et confitere angeli vocem, quae in Evangelio dicitur, *Emmanuel*, id est, *nobiscum Deus*. Ante conceptionem Deus vocatur: et dum concipitur per oeconomiam, nec secundum naturam, in utero Virginis, negas Deum illum esse? Quod si confiteare ipsum esse Deum in utero Virginis, quod etiam sic se habet; et ipsum Deum Verbum unitum fuisse carni per dispensationem, cur renuis Virginem vocare Deiparam? Si Deipara non est, neque Virgo post partum. At ego dico, eum, dum gestaretur materno in utero, in Patris sinu incircumscriptum sedisse. Simplex namque et incomposita est natura divina, nec circumscripta. Immutabilis natura et invariabilis substantia. Hunc autem ipsum qui in sinu Patris est, nunc per oeconomiam Virgo genuit. Ut voluit, introivit; ut sibi placuit, conceptus est in utero Virginis. Ut voluit, natus processit. Quid tu curiose inquiris eius generationem? Aut ut Deum time: aut ut herum verere: aut ut Creatorem et opificem cole: aut ut Dominum formida: aut ut iudicem horre. Pudore te afficient daemones qui porcos pepulerunt, et totum gregem praecipitem actum suffocarunt. Illi cum Dominum nossent

2013

λέγουσι· «Τί ἡμῖν καὶ σοί, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ; ἦλθες πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς». Ἐκεῖνοι τὸν κίνδυνον καὶ τὴν ἀπειλὴν τῆς βασάνου φεύγουσι, καὶ σὺ καθ' ἑαυτοῦ τὴν κρίσιν τῆς βασάνου ἐφέλκῃ. Ἐκεῖνοι ἐγνώσαν τὸν ἐκ Μαρίας τεχθέντα Κύριον καὶ κριτὴν τοῦ παντὸς κόσμου, καὶ ἰδόντες αὐτὸν πρὸ τῆς κρίσεως ἐτρόμησαν· καὶ σὺ ταύτην τὴν κρίσιν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων καταφρονεῖς, καὶ οὐκ ἐκπλήττῃ;

2014

6. [...] Οὗτος ὁ Θεὸς εἰσῆλθε διὰ τῆς ἀκοῆς τῆς Παρθένου ὡς ἠθέλησεν, ἐκυοφορήθη ὡς ἡδύοκησε, προῆλθε τεχθεὶς ὡς ἡβουλήθη· εἰσῆλθεν ἀσώματος ὡς ἠθέλησεν· ἐκυοφορήθη ὁ ἀχώρητος ἐν χωρητικῷ σκεύει, ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Παρθένου οἰκονομικῶς, ὡς ἡδύοκησε. Προῆλθε τεχθεὶς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὡς ἐβουλήθη. Ἐγένετο δὲ οὐκ ἦν, ἔχων ἀναλλοιώτου οὐσίας δὲ ἦν. Θεὸς γὰρ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν· καίτοι γε τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· «Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός». Τοῦτον τὸν Υἱὸν ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς γενόμενον ἐκ γυναικός, τὸν ἐκ τῆς ἀχράντου φύσεως γεννηθέντα, τὸν ἐκ τῆς ἀφράστου οὐσίας προσελθόντα, τὸν τῶν πατρικῶν κόλπων οὐκ ἀπαλλοτριωθέντα, τὸν τοῦ βασιλικοῦ θρόνου μὴ χωρισθέντα, ἀλλὰ ἰδίως τῷ Πατρὶ συνθρονεῦοντα καὶ συγκαθεζόμενον, οὐκ ἐν χάριτι, ἀλλ' ἐν θεϊκῇ φύσει καὶ πατρικῇ οὐσίᾳ. Πῶς γὰρ κεχώ-

PG
28, 969

aiunt: *Quid nobis et tibi, Fili Dei? Venisti ante tempus torquere nos.*¹ Illi periculum comminationemque supplicii refugiant; et tu tibi iudicium supplicii attrahis. Illi norunt Dominum et iudicem mundi totius, ex Maria genitum, quem cum vel ante iudicium viderent, contremuere: et tu qui hoc prae oculis iudicium habes, nihil curas nec metuis?

2014

6. [...] Hic Deus ingressus est per auditum Virginis, prout voluit; gestatus utero est, ut sibi libuit: natus prodiit, ut sibi placuit: incorporeus ingressus est, ut voluit: gestatus est qui nullo contineri potest, in vase qui continere potest, in Virginis vulva per dispensationem, ut sibi placuit. Prodiit natus Deus et homo, ut voluit. Factus est quod non erat, habens invariabilis substantiae quod erat. Deus enim erat Verbum, et Verbum erat apud Deum. Proinde Apostolus dicit: *Misit Deus Filium suum factum ex muliere.*² Hunc Filium misit Deus, factum ex muliere, ex immaculata natura genitum, ex ineffabili substantia procedentem, qui ex paterno sinu non abscessit, qui ex regio throno non amotus est, sed proprie unum cum Patre thronum occupat, una sedet cum illo; non gratia, sed divina natura, et paterna substantia. Quomodo namque isthine

PG
28, 970¹ Matth. VIII, 29.² Galat. IV, 4.

ρισται, φράσον μοι, αὐτοῦ λέγοντος· «Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί»· καὶ πάλιν· «Ὁ Πατὴρ μου ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα»; Αὐτὸν τὸν τεχθέντα ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου, τοῦτον πρὸ τῆς συλλήψεως ὁ ἄγγελος Ἐμμανουὴλ κέκληκε, τουτέστι· «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός», ὃν εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης, τὸ παιδίον τοῦτο τὸ ἐκ τῆς Παρθένου προσελθόν, Θεὸν ἰσχυρόν, ἐξουσιαστήν, ἄρχοντα εἰρήνης, πατέρα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

SERMO IN OCCURSUM DOMINI ⁴

PG
28, 973
*976

2. «Ἀνήγαγον» οἱ γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν «εἰς Ἱεροσόλυμα παραστῆσαι τῷ Κυρίῳ, καθὼς γέγραπται * ἐν νόμῳ Κυρίου». [...] Τί λέγεις, ὦ τῶν ἱερῶν εὐαγγελιστῶν ἐξοχώτατε καὶ σοφώτατε; [...] Ἀνήγαγον οἱ γονεῖς τὸ παιδίον· ταῦτα γὰρ ἔλεγες, τὰ περὶ τὴν γέννησιν ἡμῖν ἱστορῶν· τούτου γὰρ χάριν καὶ τοὺς ἀγγέλους εἰσήγαγες τοῖς ποιμέσι τὸν τόκον ὁμοῦ καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ οὗτος ὑποδεικνύντας καὶ διαγγέλλοντας τὴν τε οὐρανίαν ἐκείνην πληθύν, μεγαλοφώνως βοῶσαν, καὶ λέγουσαν· «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη»· καὶ τὴν τεκοῦσαν πάντα μετ' ἐπιμελείας διατηροῦσαν, καὶ ταῖς τῆς παρθενίας σφραγῖσι συμβάλλουσαν;

2015

semotus esset, dic mihi, cum ipse dicat: *Ego in Patre, et Pater in me?* ¹ Et rursum: *Pater autem in me manens ipse facit opera.* ² Ipsum (dicimus) natum ex Maria Virgine. Hunc ante conceptionem angelus Emmanuel vocavit, id est, *Nobiscum Deus*, de quo locutus est Isaias propheta. ³ Hunc, inquam, puerum qui ex Virgine processit, Deum fortem, potentem, principem pacis, patrem futuri saeculi.

PG
28, 974
*975

2. *Tulerunt* parentes puerum Iesum, *in Ierusalem, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini.* ⁵ [...] * Quid ais, sacrorum evangelistarum excellentissime et sapientissime! [...] *Tulerunt* parentes puerum: haec enim dixisti cum nativitatem nobis enarrares: ea quippe de causa angelos induxisti, natum simul et locum eius pastoribus declarantes atque renuntiantes: coelestem quoque illam multitudinem, alta voce clamantem hisce verbis: *Gloria in altissimis Deo, et in terra pax.* ⁶ Puerperamque diligenter omnia observantem, ac cum virginitatis signaculis conferentem?

2015

¹ Io. XIV, 10.

² Ibid.

³ Isa. VII, 14.

⁴ Docti Auctores attribuunt Sermonem hunc *Georgio Nicomedien.* (saec. IX) vel *Proclo*, vel *Anonymo* cuidam saeculi V (cf. RPhTh, 541).

⁵ Lc. II, 22.

⁶ Lc. II, 14.

2016

5. [...] Οὐ γὰρ τοῦτο, φησὶν, εἶπον, ὅτι Πᾶν πρωτότοκον ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται· ἢ γὰρ ἂν οὕτω καὶ πρὸς τὴν ἄλογον φύσιν ἡ ἀγιότης διέβαι-
 νεν· ἀλλ' ὅτι· « Πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν »· τουτέστιν· "Ὅταν ἀπειρογάμως
 ὁ τόκος προδῇ· ὅταν οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ
 θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐξ ἁγίου Πνεύματος ἡ τοῦ τικτομένου γέννηται σύλ-
 ληψις· ὅταν, μηδενὸς ἔξωθεν κρούσαντος, αὐτὸ τὸ βρέφος ἔσωθεν διανοίξῃ·
 ὅταν, τῆς παρθενίας σφραγίδων καὶ κλείθρων ἀσαλεύτων φυλαττομένων ἐν-
 δοθεν, ἔξω τὸ τικτόμενον ἐκπηδήσῃ· οὕτω « Πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν
 ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται »· Ἐκεῖ μὲν γὰρ οὐδὲ τὰ βρέφη τὰς μήτρας
 διήνοιξεν, ἀλλ' ἡ τοῦ ἀνδρός πρὸς τὴν γυναῖκα συνέλευσις· « Ἐγὼ γάρ,
 φησὶν, Ἀδὰμ· Εὗρον τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε τὸν Κάϊν »·
 Ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' αὐτὸ τὸ τεχθὲν τὰς τῆς μήτρας διήνοιξε πύλας,
 μηδὲ μιᾶς προσδεθὲν σαρκικῆς συμφωνίας ἀπὸ τῶν ἔξωθεν. « Πρὶν ἢ γὰρ,
 φησί, συνελθεῖν αὐτούς, εὗρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύματος ἁγίου »·
 Δύνασαι δὲ καὶ συνεκδοχικώτερον τὴν φωνὴν ἐκλαθεῖν τῆς Παρθένου, ἔξω-
 θεν συνακουομένης, ἢ ἢ τὸ ἐξῆς οὕτως· « Πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν παρ-
 θένον, ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται »· "Ὅπερ μόνον ἐπὶ Χριστοῦ πέπρακται,
 μηδενὸς ἄλλου τῶν πάντων κεκοινωνηκότος τῷ χρήματι· Μόνος γὰρ οὗτος

PG
28, 980

2016

5. [...] Non enim, inquit, ita dixi: Omne primogenitum san-
 ctum Domino vocabitur: alioquin ad brutam usque naturam san-
 ctitas permearet: sed: *Omne masculinum aperiens vulvam*: Quando
 scilicet absque concubitu partus evenerit: cum non ex sanguinibus,
 neque ex voluntate viri, sed ex Spiritu sancto fetus susceptio fue-
 rit: cum nemine foris pulsante, infans ipse intus aperuerit: cum
 virginitatis signaculis atque septis, infractis intus conservatis, fo-
 ras fetus exsilierit: sic utique: *Omne masculinum adaperiens vulvam
 sanctum Domino vocabitur*.¹ Nam illic quidem non infantes vulvas
 adaperuere, sed viri cum muliere congressus. Nam, *cognovit*, inquit
Adam Evam uxorem suam, quae concepit et peperit Cain.² Hic au-
 tem non item, sed ipse fetus, vulvae fores aperuit, nullo egens ex-
 terius carnali concubitu. Etenim, *Antequam*, inquit, *convenirent,
 inventa est in utero habens de Spiritu sancto*.³ Licet quoque brevius
 vocem excipere atque interpretari, subintelligendo extrinsecus *Vir-
 ginis* vocem, ut sic consequenter intelligatur: *Omne masculinum
 adaperiens vulvam virginem, sanctum Domino vocabitur*. Quod in
 Christo solum accidit, cum nemini alii id commune fuerit. Ipse nam-

PG
28, 979¹ Exod. XIII, 2; Le. II, 23.² Gen. IV, 1.³ Matth. I, 18.

παρθένον μήτραν σαρκί τεχθείς ἐξανέφξε· καὶ πάλιν ταύτην παρθένον, ὡς πρὸ τοῦ τόκου, τετήρηκεν.

PG
28, 985

11. [...] Καί, ὦ τοῦ θαύματος! οὐδὲ μικρόν τι θάτερος προέλαβε θάτερον, ἀλλ' ὁμοῦ Χριστός τε καὶ Συμεών, ὁ μὲν ταῖς μητρικαῖς ὠλέναις, ὁ δὲ τῷ Πνεύματι βασταζόμενος, τῇ τοῦ ἱεροῦ φλιᾶ παρειστήκεισαν. Ὁ μὲν οὖν, τῆς πρὸς γῆν ἀνανεύσας συγκύψεως· κάτω γὰρ ἦν τέως συννεύων τῷ γήρᾳ καμπτόμενος· βραχύ τι τὼ πόδε, τὴν βακτηρίαν ῥίψας, ἐπιστηρίζεται, καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνας, τῶν μητρικῶν ἀγκαλῶν λαθεῖν ἐπειράτο τὸν θεάνθρωπον νήπιον· ἡ δὲ μικρὸν μὲν ἐπέσχε· * οὐ γὰρ πῶ σαφῶς ᾔδει τὴν ἐν Πνεύματι πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦ γέροντος ἄφιζιν· ἔπειτα δ', ὡς τὸ θεῖον βρέφος ταῖς ταύτης ἀγκάλαις ἐώρα περισκιρτῶν καὶ πρὸς τὰς ἐκείνου παλάμας παρεκπηδῆσαι φιλονεικοῦν, θάττον τε γινώσκει τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν· καὶ τῷ πρεσβύτῃ χειραπλοῦντι τοῦτο προσεπιδίδωσι· Δέξαι, βοῶσα, γεραρώτερε ἄνθρωπε, τὸν πρὸς σέ μᾶλλον ἢ πρὸς ἐμέ τὴν τεκοῦσαν νῦν ἐπειγόμενον· δέξαι τὸν σὲ ποθοῦντα μᾶλλον ἢ Ἰωσήφ· δέξαι τὸν δευτέραν τῆς σῆς φιλίας τὴν πρὸς ἐμέ τὴν μητέρα στοργήν, ὡς ἔοικε, λογιζόμενον· δέξαι, καί, ὡς βούλει, τοῦ ποθουμένου καταπόλαυε. Ταῦτα εἶπεν ἡ Θεοτόκος, καὶ ταῖς τοῦ πρεσβύτου παλάμαις τὸν υἱὸν ἐπιτίθησιν. Ὁ δέ, τὴν ὄψιν, ὡς εἶχε τάχος, τούτῳ προσεπικλίνας, καὶ τοῖς χεῖλεσι τούτου προσεπερείσας τὰ ὄμματα, τοιαῖσδέ που φωναῖς πρὸς αὐτὸν ἀπεχρήσατο.

2017

que solus Virginem vulvam in carne nascendo aperuit: eamque item Virginem, ut ante partum erat, conservavit.

PG
28, 986

11. [...] Et, o res mira, ne minimum quidem alter alterum praeoccupavit, sed una Christus et Symeon, maternis ille ulnis, hic Spiritu gestatus, ad templi limina simul steterunt. Symeon autem a curvitate sua corpus erigens: nam prae senectute corpore curvus pronusque erat, abiecto baculo, pedibus brevi tempore nititur, extensisque manibus, infantem Deum hominem maternis ex ulnis accipere conabatur. Paululum Mater cohibuit, necdum enim * clare noverat senem in Spiritu in templum advenisse. Post, ut divinum vidit infantem, in ulnis subsultantem suis, atque in illius insilire manus contendentem, statim cognoscit vim mysterii manusque porrigenti seni tradit illum. Accipe, clamans, homo venerabilissime; eum qui in te, magis quam in me puerperam, insilire festinat: accipe illum qui te magis quam Ioseph expetit: accipe illum qui amicitiae tuae suum erga me Matrem affectum posthabere videtur: accipe, ac a te desiderato arbitrato tuo frui. Haec Deipara, ac in senis manibus filium reponit. Tum ille, quam celerrime inclinato in puerum vultu, oculisque in eius labia intentis: his eum ferme vocibus compellavit.

2017

*987

12. Τίς ἡ τοσαύτη περὶ ἡμᾶς σου φιλανθρωπία καὶ συγκατάδασις, Δέσποτα; Τίς ὁ τοσοῦτος πλοῦτος τῆς εὐσπλαγχνίας σου; Τί τὸ κινήσαν τὴν σὴν ἀγαθότητα τοὺς ταπεινοὺς ἡμᾶς ἐπισκέψασθαι; Πότερον πῶς ἡμῖν ἦκεις, φιλάνθρωπε καὶ φιλάγαθε Δέσποτα; Ἐὰν γὰρ τὰ χερουδίμ καὶ τὰ σεραφίμ συγκινήσας, ἢ τὴν ἅπασαν τῶν οὐρανίων διακόσμησιν ἐπαγόμενος; Ἐὰν γὰρ « συσσεισμός τις ὢν, ἢ πνεῦμα μέγα καὶ κραταῖον διαλύον ὄρη καὶ συντρίβον πέτρας, ἢ πῦρ δειματοῦν ῥαδίως καὶ καταναλίσκον τοὺς προστυγχάνοντας· ἢ φωνὴ αὐρας λεπτῆς », οἷς καὶ τῷ Θεσβίτῃ σεαυτὸν ἐνεφάνισας; Οὐ, φησὶν, ὦ γέρον φιλοσοφώτατε· οὐδενὶ τούτων ὑμῖν ἐμφανίζομαι. Οὐ γὰρ οἶδε ταῦτα χωρεῖν ἢ φύσις ἢ θνητὴ τε καὶ πρόσυλος· ἀλλὰ σαρκοφόρος τις, καὶ ὑμῖν παραπλήσιος· νήπιος ὡς ὀρεῖς, καὶ τὴν σωματικὴν ἡλικίαν τέως βρεφοφανῆς καὶ ἀτέλεστος· νήπιος ἔτι σπαργάνοις περισφιγγόμενος, ἔτι τῶν μητρώων μαζῶν ἀμφοῖν περιδρασσόμενος ταῖν χερσίν· ἄσημόν τι καὶ περιεκομμένον ἔτι διὰ τὴν ἐκ Μαρίας σάρκα φθεγγόμενος· νήπιος ἀγκάλαις μὲν ταῖς σαῖς συνεχόμενος, ἀποσκοπῶν δὲ πρὸς τὴν μητέρα καὶ τὸν μαζόν.

2018

14. Ὁ δὲ Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, « θαυμάζοντες, φησὶν, ἦσαν ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ ». Ἐθαύμαζον δέ, μήπω τελείαν, οἶμαι, λαβόντες πληροφορίαν τῆς τούτου θεότητος· καίτοι ἀρκούντων τῶν κατὰ τὴν γέννησιν

PG
28, 992

12. Quae tanta tua haec erga nos homines clementia et attemperatio, Domine? Quae tantae miserationis tuae divitiae? Quid tuam movit clementiam, ut nos vilissimos visitares? Ecqua ratione ad nos venis, o benigne ac bonorum amans, Domine? An cherubim atque seraphim commovisti? An alium omnem coelestium ornatum adducis? Num *commotio quaedam facta est, vel spiritus grandis et fortis subvertens montes et conterens petras; vel ignis facile exterrens, ac accedentes consumens; vel vox aurae tenuis*,¹ quibus te olim The-sbitae exhibuisti? Nequaquam, inquit, o senex sapientiae studiosissime: cum nulla rerum earum vobis appareo. Ea enim capere nequit natura mortalis materialisque; sed carnem ferens, vobisque similis: infans ut vides, ac corporali statura adhuc puerulus et imperfectus: infans adhuc pannis involutus, materna adhuc ubera ambabus apprehendens manibus: infans, obscurum aliquid hactenus proferens intercisumque, ob eam quam ex Maria sumpsi carnem: infans quem ulnis complecteris, qui ad matrem et ubera respicio.

2018

14. Ioseph autem et Mater eius, *mirantes*, inquit, *erant super his quae dicebantur de illo*.² Mirabantur autem, arbitror, quod nondum de eius divinitate certiores facti essent: tametsi satis erant mi-

PG
28, 991¹ III Reg. XIX, 11, 12.² Lc. II, 33.

θαυμάτων· ἐκείνων, φημί, τῶν κατὰ τοὺς μάγους καὶ τοὺς ποιμένας· ἔτι τε τῆς διαφόρου τῶν ἀγγέλων ἐπιστασίας, καὶ τοῦ πάντων θαυμάτων ἐπέκεινα θαύματος, τῆς παρθενίας ἢ φυλακῇ καὶ συντήρησις πρὸς τελείαν τούτου πληροφορίαν καὶ συγκατάθεσιν.

PG
28, 993

16. Τοιοῦτος μὲν οὖν, φησίν, ὃ μακαρία Παρθένε, ὃν ἐκ γαστροῦ σου προήνεγκας· θραύων μὲν ῥαδίως καὶ ταράσσων τοὺς ἑαυτοὺς τῆς ἀληθείας ἀποσπαράξαντας· ἀνιστῶν δὲ καὶ τῷ Πατρὶ προσάγων, ὅσοι ἂν πρόσθωνται τούτῳ, καὶ τὰ τούτου φυλάξωσι δικαιώματα. Οὐ μὴν δέ, ἐπειδὴ τοιοῦτον ἔσχες Υἱόν, καὶ τοιαύτης λέλογχας εὐκλείας, ὥς πάσης ἄρδην ἐπέκεινα γνωρισθῆναι γηγενοῦς φύσεως, ἀπείραστός τις ἔσῃ καὶ ἀπαθής, καὶ οἶονεὶ πρὸς τὰς θλίψεις ἀνάλωτος· ἀλλὰ « καὶ σοῦ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία »· μὴ γάρ σε, φησί, τὸ μεγαλεῖον τοῦ θαύματος πρὸς ὄγκον ἐπάρῃ φύσεως. Εἰ γὰρ καὶ ὑπὲρ φύσιν ἐκύησας, ἀλλὰ θλίψιν ἔξεις ταῖς κατὰ φύσιν γεννώσαις ἐφάμιλλον· μᾶλλον δὲ πολλῷ μεγίστην καὶ ὑπερβάλλουσαν, ὅσον ἐκεῖναι μὲν χωρὶς θαυμάτων τὰς περὶ τὰ τέκνα θλίψεις ὑπέμειναν· σὺ δὲ μετὰ τοσαύτην πληθὺν τεραστίων, μετὰ τὰς ἀπλέτους ἐκείνας τῶν προφητικῶν ῥημάτων ἐκβάσεις, μετὰ τὴν περιβόητον τῆς παρθενίας φυλακὴν καὶ συντήρησιν, ὃ τοῦ θαύματος! « καὶ σοῦ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία ».

2019

racula in eius nativitate gesta; illa, inquam, quae magos spectant atque pastores: necnon variae angelorum visiones: quodque miracula superat omnia, virginitatis conservatio ac perseverantia, ad rei certam fidem, ac omnium consensum.

PG
28, 994

16. Talis est, inquit, o beata Virgo, is quem ex utero tuo protulisti; qui facile frangat et conturbet eos qui sese a veritate divulserunt; erigatque et offerat Patri eos omnes qui ipsi adhaeserint, ac eius iussa custodierint. Licet porro talem susceperis filium, ac tantam consecuta sis gloriam, ut terrena quoque omni natura superior agnoscaris; nequaquam tentationum passionumque expers futura es, neque aerumnis vacua eris: quin, *et tuam ipsius animam gladius pertransibit*.¹ ne te, inquit, miraculi magnitudo, in tumorem superbiae efferat. Etsi enim, inquit, supra naturam uterum gestasti, at afflictionem perpessura es, iis quae secundum naturam pepererunt qualem, imo multo maiorem et graviolem; quatenus scilicet illae absque miraculo dolores liberorum causa susceptos sustinuerunt; at quod te spectat, post tantam prodigiorum turbam, post innumera-biles illos prophetarum voce praenuntiatos eventus; post celebra-tissimam virginitatis integritatem ac custodiam, o miraculum! *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*. Cuiusnam? *Tuam*, inquit,

2019

¹ Lc. II, 35.

Τίνος; « σοῦ, φησίν, αὐτῆς », τῆς τὸν Γαβριὴλ εὐμοιρησάσης εὐαγγελιστὴν, καὶ τοῦ τόκου σημάτων· « σοῦ », τῆς τὴν δύναμιν τοῦ Ὑψίστου ἐπισκιάζουσας, καὶ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπιφοιτῶν τε καὶ περιπτάμενόν σε, σχούσης ἀριδηλότατα· « σοῦ αὐτῆς », ἣν μάγοι μετὰ τοῦ ἀστέρος δι' ἀστέρος ὁδηγηθέντες προσεκύνησαν, καὶ ποιμένες μετὰ ἀγγέλων τῷ θεῷ βρέφει συνεμακάρισαν, καὶ συνύμνησαν· « σοῦ αὐτῆς », ἣν Ἰακώβ φοιτῶσαν ὡς οὐρανούς ἐώρακε κλίμακα· καὶ Μωϋσῆς ὁ θεόπτης βάτον πυράφλεκτον, καὶ λυχνίαν, καὶ στάμνον, καὶ πλάκα, καὶ τράπεζαν· καὶ Ἀαρὼν ῥάβδον ἀνίκμως βλαστήσασαν· « σοῦ αὐτῆς », ᾧ πανάφθορε καὶ πανάμωμε, ἣν Δαυὶδ μὲν κιβωτὸν καλεῖ ἁγιάσματος, Σολομὼν δὲ κλίνην χρυσῆν, καὶ θρόνον, καὶ κοιλάδα κρίνων· ἀρετῶν, οἶμαι, τῶν θείων, καὶ παράδεισον θεοφύτευτον. Καὶ « σοῦ » δὲ « αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία· σοῦ » τῆς ἐκλελεγμένης καὶ πρὸ γεννήσεως, τῆς προωρισμένης ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν· « σοῦ αὐτῆς », ἣν ὁ Πατὴρ ἐξελέξατο, καὶ ὁ Υἱὸς ἐνεσκήνωσε, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον θεοπρεπῶς ἐπεσκίασε· καὶ πᾶσα ἡ κτίσις Θεοῦ Μητέρα καὶ Θεο-

ipsius, quae faustum nuntium Gabrielem naeta es ac partus indicem. *Tuam ipsius* (animam), quae virtutem Altissimi obumbrantem, ipsumque Spiritum sanctum ad te supervenientem ac circum te volantem manifestissime habuisti. *Tuam ipsius animam*, quam magi cum stella, stella duce adorarunt: ¹ quam pastores et angeli, una cum divino infante beatam praedicarunt atque celebrarunt.² *Tuam ipsius animam*, quam Iacob scalam vidit ad coelos attingentem;³ Moysesque ille qui Deum vidit, rubum incombustum,⁴ lucernam, arcam, tabulamque ac mensam: Aaron, sine humore germinantem virgam conspexit.⁵ *Tuam ipsius animam*, o plane intemerata atque inculcata Virgo, quam David arcam vocat sanctificationis;⁶ Salomon autem, lectum aureum;⁷ ac thronum convallemque liliorum,⁸ virtutum scilicet, ut puto, divinarum, et paradisum a Deo plantatum! Et *tuam ipsius animam pertransibit gladius: tuam ipsius* ante nativitatem electae, praedestinatae a saeculis et generationibus. *Tuam ipsius*, quam Pater elegit, Filius inhabitavit, Spiritus sanctus, ut Deo convenit, obumbravit: omnisque creatura

¹ Matth. II, 2-11.

² Lc. II, 8, 14.

³ Gen. XXVIII, 12.

⁴ Exod. III, 2.

⁵ Num. XVII, 8.

⁶ Ps. CXXXI, 8.

⁷ Cant. III, 9.

⁸ Cant. II, 1.

τόκον κηρύττει κυριώτατά τε καὶ ἀληθέστατα. « Καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία ».

*996 17. Διὰ τί, φησὶν, ἐμοῦ, γέρον θαυμασιώτατε; μὴ γὰρ ἐγὼ Θεοῦ Υἱὸν ἐμαυτὴν ἀνεκήρυξα; Μὴ γὰρ ἐγὼ περὶ τοῦ ναοῦ προσφήτευσα; ἢ τὸν Λάζαρον ἤγειρα; ἢ τὸν παράλυτον ἐθεράπευσα; ἢ τὸν ἐκ * γενετῆς τυφλὸν ὠμμάτωσα; Τίνος χάριν τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἢ ῥομφαία διαδραμεῖται; Ὅτι τὸ Σάββατον ἔλυσα; Ὅτι τὸν νόμον παρέβην; Ἰδοὺ δι' ἐκεῖνον τὸν τε Υἱὸν περιέτεμον, τὴν τε Ἱερουσαλὴμ ἐφθασα, καὶ τῷ ναῷ πάρειμι, καὶ τοὺς νεοττοὺς τῶν τρυγόνων, δεῖγμα μικρᾶς τε καὶ πενεστάτης ὄντας θυσίας, τῇ θείᾳ τραπέζῃ προσανατίθηναι. Τί τοίνυν ἐστὶν ἢ μικρὸν ἢ μεῖζον, ὃ τοῦ νόμου παρέλυσα, ἵνα ῥομφαία τὴν ψυχὴν ἐμὴν διελεύσῃται; Φράσον τὸ τάχος, μήπως ὥς ὑπερβεδηκότα, καὶ πολλῷ τῷ βίῳ καταγρηράσαντα ὑποπτεύσωμεν. Οὐ, φησὶν ὁ θεὸς ἐκεῖνος πρεσβύτης, καὶ τῆς προφητικῆς ἀνάπλεως χάριτος· δι' οὐδὲν τούτων· ἔξω γὰρ τούτων πάντων ἦσθα καὶ ὑπερέκεινα· ἀλλ' « ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί ». Αἰνίγματι, φησί, λέγεις ὅμοιον· οὐπω σαφῶς τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους ἐνέφηγας. Εἰπεῖν σε δεῖ φανερώτερον· ἔτι γὰρ ἀφανές πως καὶ ὑπόσκιον τὸ λαλούμενον. Ἐγὼ σοι, φησὶν, ὦ Χριστοῦ κτῆμα, καὶ χρῆμα, καὶ σκῆνωμα, τῶν ζητουμένων ἅπαν ἐπιλύσω τὸ ἄπορον. Ἀλλ' ὅρα μὴ σε τὸ πάθος νικῆσαν μικροψυχὸν τινα δείξῃ καὶ

Dei matrem ac Deiparam propriissime ac verissime praedicat. *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.*

*995 17. Cur, inquit, meam animam, admirabilissime senex? Num ego meipsam Dei Filium praedicavi? Num ego de templo prophetavi? An Lazarum suscitavi? An paralyticum curavi? An caeco a nativitate * visum restitui? Quid causae erit quod animam meam gladius pertransibit? An quod Sabbatum violarim? An quod legem transgressa sim? En tibi, eius servandae causa, Filium circumcidi, Hierosolymam properavi, in templo adsum, ac pullos turturum, argumentum parvi pauperisque sacrificii, ad divinam repono mensam. Quid igitur parvi magnive est in lege, quod transgressa sim, ut gladius animam meam sit pertransiturus? Dic cito ne delirum te, ac nimia aetate desipientem esse suspicer. Nequaquam, ait divinus senex, ac prophetica plenus gratia. Nihil eorum in causa est; tu extra ac supra illa omnia posita es; sed, *ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.*¹ Quod ais aenigmati simile est, nondum perspicue afflictionis causam aperuisti. Dicis oportet clarius: adhuc enim obscurum ac tenebrosum est quod loqueris. Tum ille: Tibi, inquit, o Christi possessio, praedium, et habitaculum, omnem quaestionum tuarum solvam difficultatem. At cave ne, si te dolor superet, pusilla-

¹ Lc. II, 35.

ἀφιλόσοφον· ὅπερ ἐπὶ σοῦ λέγειν μᾶλλον οὐ θέμις ἢ ἐπὶ ἡλίου τὸ ἀφεργᾶς καὶ ἀθήρμαντον. Προδιδόμενον ὄψει τοῦτον, ὃν θεοπρεπῶς ἀπεγέννησας, καὶ δεσμούμενον, ἐπτυσμένον καὶ ῥαπιζόμενον, φραγγελούμενον καὶ κολαφίζόμενον, καλάμῳ τυπτόμενον, ἀκάνθαις στεφανούμενον, χλαῖναν ἐνδιδυσκόμενον, ὑπὸ Φαρισαίων συκοφαντούμενον, ὑπὸ Σαδδουκαίων ὀνειδιζόμενον, ὑπὸ Πιλάτου κρινόμενον, ὑπὸ στρατιωτῶν χλευαζόμενον, τῇ σπείρᾳ γονυπετούμενον· τὸν Βαραβδᾶν ὄψει προτιμώμενον τούτου καὶ προκρινόμενον· τέλος σταυρῷ προσπηγνύμενον, ὅξος μετὰ χολῆς ποτιζόμενον, λόγχῃ νυττόμενον, τάφῳ περικλειόμενον, πλάνον ὀνομαζόμενον, σφραγῖσι καταδεσμούμενον, φρουρούμενον φύλαξι. Καὶ ἀπαξᾶπλῶς, πᾶν ἀλγεινὸν καὶ ἀτιμίας ἐμφαντικὸν ἐπ' αὐτῷ κατόψει πραττόμενον μεθ' ὑπερβολῆς· διὰ ταῦτα, σοῦ τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία· διὰ ταῦτα κλαύσεις καὶ κόψη, καὶ οἷα μήτηρ θρηνήσεις ἐπὶ Ὑῖῳ, τὸν τῶν κακούργων ὑπομένοντι θάνατον· μάλιστα τοὺς ἀπορῥήτους ἐκείνους καθ' ἑαυτὴν ἀνελίκτουσα λογισμούς· οἷον, τὸ τοῦ Γαβριὴλ εὐαγγέλιον, τὴν ἄσπορον σύλληψιν, τὸν τόκον τὸν ἄφθορον, τὴν ἄσυλον παρθενίαν, τὸ ἀμόλυντον τῆς ἀγνείας, τὸ μηδὲν παθεῖν ἐν τῷ τόκῳ φυσικοῦ νόμου καὶ μητρικῆς ἀκολουθίας, διὰ τοῦ καὶ πρὸ τόκου καὶ μετὰ τόκον παρθένον ὡσαύτως καὶ εἶναι καὶ μεῖναι παναληθέστατα.

2020

20. Τούτων δὲ πάντων γινομένων τοῖς πράγμασι, καὶ λεγομένων τοῖς ῥήμασιν, ἣ τε Θεομήτωρ Μαριὰμ ἐξενίζετο, καὶ ὁ συμπάρων Ἰωσήφ ἀπε-

PG
28, 1000

nimem te, nec satis virtuti assuetam arguat: quod tibi non plus licet ascribere, quam soli lucis atque caloris vacuitatem. Eum quem divino modo genuisti visura es tradi, ligari, conspui, verberari, flagellis colaphisque caedi, calamo percuti, spinis coronari, chlamyde indui, Pharisaeorum calumniis impeti, a Sadduceis probro affici, a Pilato iudicari, a militibus irrideri, a cohorte genu flexo adorari: Barabbam visura es illi anteponi, ac pluris eo fieri, demum cruci illum affigi, aceto cum felle potari, lancea perforari, sepulcro concludi, seductorem vocari, signaculis obstringi, a militibus custodiri. Ac, ut compendio dicam, omne in eo doloris ac dedecoris genus, atrocissime illatum, visura es. Propterea animam tuam pertransibit gladius: ea de causa lugebis ac congemisces; et utpote Mater, pro Filio lacrymaberis, quem scelesti morti tradent: tumque maxime cum secretas illas tecum volves cogitationes, scilicet, faustum Gabrielis nuntium, conceptionem absque semine, partum sine corruptione, inviolatam virginitatem, intemeratam castitatem, in partu vacuitatem doloris, qui naturalem matris legem consequitur, quia nimirum tam ante quam post partum virgo verissime fuisti, ac ita permansisti.

2020

20. His omnibus ita gestis, ita enuntiatis, obstupescibat Dei mater Maria, et mirabatur qui una aderat Ioseph. Impletis tamen

PG
28, 999

θαύμαζεν. "Ομως τὰ δεδογμένα τελέσαντες τῷ νόμῳ, ἐπείπερ ἅπαντα τοῦ νόμου πληροῦν ὁ Χριστὸς παραγέγονε, καὶ ἀνάπαυσιν διδόναι τοῖς τοῦ νόμου προστάγμασιν, εἰς Ναζαρέτ ἐπανέρχονται· ἐνθα καὶ πρὸς τοῦ ἀγγέλου Γαβριὴλ εὐηγγελίσαστο ἡ τὸν Σωτῆρα τῷ κόσμῳ γεννήσασα, ἐξ ἀσπόρου μὲν συλλήψεως κυήσασα, παρθένος δὲ μετὰ γέννησιν μείναςα, καὶ πᾶσι δεικνύουσα τοῖς βλέπουσιν, ὡς ἐγνωρίσθη Θεοῦ τὸ Σωτήριον, καὶ τὸ φῶς τοῖς ἔθνεσιν ἔλαμψε· καὶ ὡς Θεοῦ δικαιοσύνη καὶ λύτρωσις πᾶσι τῆς γῆς ἐφάνη τοῖς πέρασιν· καὶ δόξαν τοὺς δεδεγμένους ἐνέδυσσε θεϊκὴν ὁμοῦ καὶ ἀττίδιον, καὶ ῥεῦσιν καὶ φθορὰν οὐ γινώσκουσιν.

ORATIO IN OCCURSUM DOMINI ...¹

PG
33, 1193

VI. Ἀλλὰ γὰρ φέρε λοιπόν, τὰ περὶ τῆς ἡμέρας ἐκ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων ἀκούσωμεν. Φησὶ γὰρ περὶ Χριστοῦ ὁ θαυμάσιος Λουκᾶς, ὅτι· «Ὅτε ἐπληρώθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως, ἀνήγαγον τὸν Ἰησοῦν εἰς Ἱερουσαλὴμ, τοῦ παραστῆσαι αὐτὸν τῷ Κυρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου· "Ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται». Σαμουὴλ μὲν οὖν, καὶ Ἰσαάκ, ὁμοῦ τε καὶ Ἰακώβ, Ἰωσήφ τε, καὶ ἕτεροι οἱ ἐκ στειρώσεως παρ' ἐλπίδα τεχθέντες, καὶ διανοίξαντες ἀκάρπους μήτρας μητέρων, ἅγιοι τῷ Κυρίῳ ἐκλήθησαν. Χρι-

2021

iis quae lege praecepta erant; siquidem advenit Christus omnia quae legis sunt impleturus, ac finem legis praeceptis daturus; in Nazaret remigrant, ubi a Gabriele faustum nuntium acceperat ea quae Salvatorem mundo genuit, quaeque sine semine concipiendo praegnans fuit, et virgo post partum mansit, videntibusque omnibus ostendit notum factum esse salutare Dei, lumenque gentibus illuxisse; Dei item iustitiam ac redemptionem in omnibus terrae finibus apparuisse; ac quotquot receperunt eum, gloria divina pariter ac sempiterna induisse, fluxionis simul ac corruptionis nescia.

PG
33, 1194

VI. Agedum vero, quae ad praesentem diem spectant ex sacris Evangelii audiamus. Ait enim de Christo admirabilis Lucas: *Postquam impleti sunt dies purgationis eorum secundum legem Moysi, adduxerunt Iesum in Hierusalem, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Quoniam omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur.*² Samuel quidem et Isaac, una cum Iacob, Ioseph, aliisque qui ex sterilibus praeter spem editi sunt, et infecundas matrum vulvas aperuere, sancti Domino sunt vocati.

2021

¹ Oratio haec (quae exstat in App. op. S. Cyrilli Hierosolymitani) videtur esse cuiusdam *Anonymi* saeculi v, vel (forsitan) *Iuvenalis Hierosolymitani* (saec. v) (cf. RPhTh, 542).

² Lc. II, 22-23.